

Cluj, 5 februarie 1946

Dragă Radule,

Îți scriu tocmai înainte de a pleca la București, ca să ai cu tine suma întâmplărilor cerchiste mai importante de pînă acum. Cu Iancu m-am întîlnit, acum vreo cîteva zile, într-un grup și l-am apostrofat cu privire la repetatele lui mici răutăți la adresa-mi, dar el a întors-o în politică... Sora ta mi-a spus chiar ieri că actorul Sandu Rădulescu i-a comunicat că piesa ta intră acum în repetiție sub direcția de scenă a lui Puiu Maximilian, autorul comediei *Păcat de tine, Toni*, — căreia i-am făcut o cronică ce a dezlănțuit scandalul de mai jos :

Tribuna nouă din 28 ianuarie 1946 :

Sedința comitetului de direcție

Comitetul de direcție al ziarului nostru, întrunit sub președinția dlui conf. univ. D. Todoranu a examinat cronicile dramatice semnate „Cronicar“, constatînd următoarele :

1. Autorul acestor cronici, tînărul literat d. Ioan Negoșescu, a cerut mină liberă pentru a face cronica dramatică. Prim-redactorul și secretarul de redacție au fost de acord, cunoscînd calitățile și pregătirea d-sale.

2. D. Negoșescu, colaborator extern al ziarului, n-a fost controlat în privința obiectivității articolelor sale.

3. Deoarece în ultima vreme comitetul de direcție a remarcat atitudinea cu totul negativă a cronicarului dramatic, a ținut de a sa datorie să-l controleze, asistînd la reprezentațiile Teatrului Național din Cluj.

Pe baza celor de mai sus, comitetul decide :

a) Se desolidarizează în mod public de tonul și atitudinea criticilor dlui I. Negoșescu-*Cronicar* și ține să-și exprime prețuirea atît față de direcțiunea cît și față de actorii Teatrului Național din Cluj, a căror activitate face cinste capitalei noastre ardelene.

b) Însărcinează pe secretarul de redacție cu reorganizarea serviciului de critică muzicală și artistică.

Cluj, 23 ianuarie 1946

Prim-redactor
ss. D. Todoranu
Secretar g-ral de redacție
ss. P. Apostol.

Acest comunicat apăsă, după ce cu o săptămână înainte eu fusesem acela care predasem lui Todoran permanentul teatral al *Tribunei* și îl anunșasem că renunș de a mai face cronică dramatică la ziarul său. A doua zi chiar, după comunicat, apăsă și o nouă cronică dramatică, în care se reabilita „dintr-o elementară obiectivitate“ comedia *Păcat de tine, Toni*.

Să trec peste acest... dramatic... incident, căruia îi voi răspunde imediat ce va apare *Nașunea Română*, restabilind adevărul și punînd lucrurile la punct.

Aseară am avut o lungă explicație cu Sirbu, care a decurs negativ în ce mă privește, dar a avut note care te interesează, căci S. a afirmat că în definitiv tu ești singurul față de care are o reală considerație în Cerc, că tu ești geniul în Cerc și unicul care nu te vei rata dintre noi. În consecință tu ești singurul la a cărui părere elli tine...

Imediat ce mă voi întoarce de la București îți voi trimite veștile. Sper că cu sănătatea o duci bine. La revedere

I. Negoitescu

Cluj, 9 martie 1946

Dragă Radule,

După cite aud ești acum mai bine și poate ca această scrisoare să o citești într-o poziție mai convenabilă decit cea orizontală, la care te-ai dedat pînă acum cu o pertinentă neobișnuită. Speram să mai trec eu o dată zilele acestea pe la tine, dar... nu sunt vremile la dispoziția omului. Profit așadar de voiajul lui Nistor¹⁵ la Sibiu, ca să te întretin cu proza mea.

În ultimul timp ți-am simțit neliniștitor lipsa. Era ca o uscăciune proprie, infiltrată adînc în mine și îmi aduceam aminte de acele fecunde plimbări ale noastre, cînd veneam amîndoi la întîlnirea pe Corso cu sufletul la gură să ne comunicăm tot ceea ce gîndeam în orele despărțite — și cît de frumos constatăm că „unda“ (cum spune Blaga!) noastră fusese comună în lipsă și că în tine ca și în mine fierbeau aceleași otrăvuri încîntătoare de idei. Prezența ta îmi era de ajuns ca să mi se stîrnească imaginația, gustul, preocuparea. Cînd privesc înapoi, e imposibil să nu cred într-un destin comun al nostru, într-o „afinitate electivă“ rarisimă, care în noi s-a consumat la un mod suprem.

Mai ales în aceste zile de imprimăvărare, cînd dialogul socratic își așteaptă împlinirea, se cere turnat în strada atît de îmbietoare, te aștept mereu să apari cu prezența ta tumultuoasă, debordantă, și care mi-a devenit mediul cel mai prosper al activității intelectuale. Crezi tu, că dacă îmi lipsești, chiar scrisul mi se pare zădărnice? Lîngă tine, aveam pentru cine scrie, chiar dacă proza mea nu era „imediat citită de tine“, dar virtualul însuși era cel mai fecund. Nici interesul lecturilor nu mai e același, cînd comentarea lor în plimbările noastre e exclusă. În tot, așadar, un gol care pe zi ce trece îl simt mereu mai precis și mereu mai greu de suportat.

Cercul continuă să se învîrtă, dar oare ce sunt eu mai mult decît o forță coagulantă administrativă? Să organizez cenacluri, să organizez... presa, să organizez chefuri, baluri, festivaluri etc... Tocmai eu, cel care sunt în cea mai mare neregulă cu administrarea mea proprie (din toate punctele de vedere: morale, estetice, economice, școlare etc.).

Și fiindcă veni vorba de organizare: Cercul, în lipsă acută de fonduri, dă în 17 martie, la Colegiul Academic, un recital de poezie urmat de dans. Poeziile tale le va citi Enescu. Cred că vei fi bine reprezentat, căci sunt și eu deplin convins că acest băiat face carieră bună în Cerc. Mi-a citit un mic studiu al său despre valori (lectură, apoi, în Cenaclu) și am rămas extrem de mulțumit: are o inteligență clară, arhitecturală, cu pătrundere precisă și cu aplicație neîndoielnică la lumea estetică. Urmează doar să-i vedem aportul original. S-a maturizat mult în stil, de la cele ce cunoșteam în anul trecut, și

mai ales e un caracter admirabil, cerchist autentic : entuziasm, spontaneitate, generozitate, orizonturi intelectuale și emotive larg deschise. Te rog să-i scrii, prima scrisoare a ta să o adresezi lui (știi cât de mult ține la tine) și să-i comunicii impresia mea despre el, căci acelui ce le merită, prețuirile nu trebuiesc să-i fie avare, ci laudele trebuie să-l înconjoare, ca să-i întretină nobilul foc.

Încă nu s-a întâmplat aici nici un eveniment care să merite să suferi că nu i-ai stat în preajmă. Nici ziarul n-a apărut încă. Se vede că totul te așteaptă pe tine. Boala ta a fost fizică — a noastră, sufletească. Inactivitate, pe toate fronturile. Pregătim doar acel Cluj, în care tu să vii când lucrurile vor fi vrednice de tine.

La revedere,
I. Negoïtescu

Sibiu, 5 aprilie 1946

Dragă Negoïtescu,

Ieri am ieșit în oraș înția oară. N-aș putea spune că am încercat senzații obișnuite. Deși doar pentru o jumătate de oră, totuși m-am regăsit și am achiziționat nădejdi proaspete. În felul acesta, sper ca refacerea mea, cel puțin cea fizică, să nu mai fie stînjinită. Apropiindu-se Paștile, visez și câteva clipe de destindere sufletească, întrucît nu-mi închipui că nu vei încerca să-ți pierzi câteva zile, cu acel prilej, în orașul tău „de naștere“ (literară — bineînțeles). O sper nu numai eu, ci și Wolf și Richter, unicii mei prieteni de aici. Poate va trece și Regman, în drum spre casă, prin Sibiu.

După sărbători și în cazul cînd voi fi destul de restabilit, frații mei mă vor lua cu ei la București, pentru a urma un tratament de tonifiere masivă. Acolo, desigur, ne vom revedea. Pentru Cluj trebuie să mai ai răbdare, cu toate că, de cînd am fost atîta timp imobilizat, îi duc dorul. Înainte socoteam că am vreme să-l revăd. Dar în timpul boalei, cînd probabilitățile mi se păruseră scăzute, am încercat unele nostalgii.

Încetul cu încetul începe și condeiu să se miște. Am scris câteva versuri și mi-am notat unele idei achizițio-

nate pe timpul bolii. Era să zic „contractate“ — atît de mult m-a copleşit terminologia medicală.

De la voi nu am mai avut în ultimul timp veşti. Doinaş care era atît de prompt, auzind probabil de însă-nătoşirea mea, m-a uitat. Sau poate sunteţi supăraţi că nu v-am răspuns. O voi face de acum încolo. Pînă deunăzi mi-a fost cu neputinţă să-mi adun gîndurile.

Ce e nou prin Cluj? Nu neglija să pregăteşti terenul pentru teatrul Cercului — de care am vorbit...

Ce e cu *Naţiunea Română*? Dacă apare, trimite-mi-o şi mie. Dar cu revista? Scrieţi-mi mai des. Mă plictisesc grozav.

Al tău şi al vostru Radu Stanca

1. P.S. Alătur „poezia“.
2. P.S. N-o mai alătur. Nu mai am puterea s-o scriu.
3. P.S. În ultima clipă am primit o nouă scrisoare a lui Doinaş. Aş vrea să ştiu cine rămîne de Paşti în Cluj ca să ştiu cui să-i scriu. Lui Doinaş în mod special pentru marea prietenie de care a dat dovadă scriindu-mi foarte des, o îmbrăţişare pe amîndoi obrajii. Celorlalţi numai pe unul. Iar ţie, sentimentele vechi.

R.S.

Cluj, 14 aprilie 1946

Dragă Radule,

Ne-a produs la toţi o mare bucurie scrisoarea ta, în care ne anunţi că în fine ai ieşit în stradă. Sirbu spune că această bucurie seamănă cu a părinţilor şi rudelor, cînd pruncului îi ies dinţii sau face primii paşi. În ce mă priveşte, reacţiunea mea e de atare natură că m-am decis să merg la Sibiu cît de curînd, așa că ne vom revedea. Voi sosi a 4-a zi de Paşti şi poate că voi rămîne acolo chiar o săptămînă. Eu sunt acum cu desăvîrşire liber, căci în fine — după atîtea peripeţii — mi-am dat licenţa, lucru pentru mine îndeajuns de întristător!

Revista, ca şi ziarul stau încă în neant dar ne-am învăţat cu aşteptarea. Mi-ar place acum mult mai mult un teatru, de care tu să te ocupi serios şi în jurul căruia să se adune toată viaţa Cercului.

33 Aproape toată lumea a plecat sau pleacă în vacanță, dar se vor întoarce în curînd. Regman și Todoran se pregătesc de examenul de capacitate la București (în mai), unde au în comisie pe Rosetti și Perpessicius.

Nu știu cum va fi cu plecarea ta la București. Noi ne-am hotărît ca în 13 mai să venim cu tot Cercul la Sibiu, să serbăm aniversarea¹⁶. Ar fi o petrecere memorabilă.

Dinu Nicodin îmi scrie că am fost ales membru în comisia de premii a asociației *Prietenii lui Lovinescu*.

Și ca să mă abat în literatura pură: tocmai citesc corespondența dintre Schiller și Goethe, și admir spiritul lor de construcție. Ei trăiau din plin meseria de scriitori, cu vocația străbătînd prin toți porii. Toată corespondența anului 1795 se învîrte în jurul publicației lor „Die Horen“, uneori cu o perseverare în amănunte care îmi pare puțin meschină și artificială. E drept, însă, că ei erau la o vîrstă care depășea remarcabil pe a noastră, încît zvăpăiala Cercului, care e și a stilului, își are astfel o dublă explicare. Totuși, cred că nici cu trecerea vremii — cel puțin noi doi nu vom deveni mai „serioși“, ci vom păstra aceeași poftă de aventură și noutate.

Nu-mi mai consum inteligența scriînd, căci peste o săptămînă ne vom revedea și atunci vom stabili toate planurile noastre. (De altfel dispoziția mea generală e acum foarte proastă și aștept de la vizita la Sibiu o calmare.) Anunță pe prietenii noștri comuni de vizita mea. Aș dori să nu fie plecați din Sibiu tocmai acum. Mă gîndesc în special la Wolf pe care îl știu cît e de excursio-

nist...
Cu drag,
I. Negoïtescu

Cluj, 18 aprilie 1946

Dragă Radule,

Mi-am luat bilet la automotor pentru 23, așa că ne vom revedea peste scurt timp. Totuși, îți scriu — căci am a-ți comunica unele însemnări pe marginea lecturii mele din corespondența Goethe-Schiller, de care ți-am mai scris. Această corespondență a început a deveni mai

substanțială, o dată cu reflecțiile critice ale lui Schiller asupra lui *Wilhelm Meister*, pe care Goethe tocmai îl isprăvise. Schiller teoretizează, așa cum i se potrivește celui ce — spre deosebire de amicul său din Weimar — e veșnic în dramatică dezbateră între abstracția demonului său filosofic și intuiția geniului său creator. El dă o definiție a romanului (*Bildungsroman*-ului, despre care noi am discutat în preumblările sibiote), pe care ți-o reproduc — în traducerea franceză de unde o scot: „Le roman, tel que nous l'avons là sous les yeux, ressemble sur plus d'un point à l'épopée, et, entre autres, en ceci, qu'il fait usage d'une machinerie qui, en un certain sens, tient la place des dieux, ou de la fatalité souveraine“. Mai departe, Sch. identifică „mașinăria“ cu intenția autorului, adică acea „experiență“, acel „învățămînt“ prin care trece *Wilhelm Meister*, în drumul spre „stăpînire“, spre perfecțiune, spre personalitate. Schiller, nemulțumit în apetitul său filosofic-teoretizant, îi cere amicului, într-o scrisoare următoare, să înzestreze pe erou și cu o dizertație filosofică, ce să facă explicită „mașinăria“ implicită — dar Goethe, cum e de așteptat, s-a apărut și a rămas la forma intuitivă, la substanța încarnată.

Definiția lui Schiller mi-a plăcut, căci răspunde unei tendințe tot mai vii ce o am (și care în fond e aceeași ce ne anima pe noi la Sibiu) de a da operei de artă dimensiunea „celeilalte valori“ — dacă îți place expresia... Căci valoarea estetică de abia atunci își descoperă semnificațiile ei multiple, cînd trăiește în concubinaj cu alta. Iată de ce tragicul, cum spune amicul nostru comun Schiller, nu există decît acolo unde există moralul. Concepție în numele căreia noi am respins pe O'Neill al *Electrei* sale.

Dar, mă mulțumesc să încep discuția pe care să o continui „la viu“.

La revedere,
I. Negoïtescu

Cluj, 25 mai 1946

Dragă Radule,

Nu ți-am scris demult fiindcă așteptam să-ți pot comunica fapte esențiale și iată că de-abia acum începe să survină ceva care să merite semnalarea. În fine, după

atita pauză, se pare că reintrăm peste câteva zile la ti-par cu revista. Însă, fiindcă nu am obținut autorizație trebuie să renunțăm la Revista propriu-zisă și să scoatem numai caiete independente, cu alt titlu dar cu un conținut neschimbat. Banii au venit ca prin minune (Iuliu Hațieganu, fără să-l mai fi rugat, s-a oferit din proprie inițiativă să ne subvenționeze dintr-o oarecare sursă ¹⁷ cu un milion și jumătate pe lună!). Noi ne-am hotărît să apărem tot la două luni, ca să ne ajungă banii, în format de cca 150 pagini. Am hotărît ca în fiecare număr sumarul să conțină numai un anumit gen de literatură : poezii — nuvelă — teatru. În acest prim număr începem așadar cu poezii, ce ne sunt la îndemână. Va urma apoi o nuvelă de Petroiu și apoi o întreagă piesă a ta (*Critis* sau *Ochiul*). Mîine seară e cenaclu intim la mine, ca să hotărîm numele și împărțirea definitivă a noului organ cerchist. Trebuie să-l scoatem căci ar fi păcat să renunțăm la banii ce ne stau la dispoziție. În ce privește poeziile, recurg la baladele ce le dețin de la tine. Dacă ai material nou pentru celelalte rubrici, trimite-l urgent. Pe pagina alăturată îți dau imaginea revistei „deghizate“.

Literatură : Radu Stanca poezii
 Tudor Bogdan poezii
 Toma Ralet poezii
 Șt. Aug. Doinaș poezii

Texte : Schiller, Diderot (în numărul viitor vom da „Fragmentele estetice“ ale lui Novalis !)

Critică : Henri Jacquier Proza de artă românească
 I. Negoïtescu Poezia lui Macedonski

Deliu Petroiu Un nou domeniu estetic
 Toma Ralet Beethoven sau drama în arta muzicală
 Eugen Todoran Fenomenalitatea valorii estetice
 Nicolae Pârvu (vom vedea mîine)
 Ion D. Sîrbu Frumos și frumusețe
 Radu Enescu Marginalii la o teorie a valorilor
 Cornel Regman Pompiliu Constantinescu (studiu)

Referințe : I. Negoïtescu : *D. Anghel, Poeții de la „Forum“ sau poezia cabotină*; Deliu Petroiu : *Th. Storm și arta nuvelei*, etc.

Doinaş încă nu a sosit din vacanță (se spune că studiază asiduu matematica la Caporal Alexa¹⁸). Sirbu a început a deveni de-a dreptul ridicul cu serviciile gen „Dinu Păturică“ ce le face șefului de la estetică. *Națiunea Română* s-a anunțat oficial că va apare zilnic la 1 iunie. Noi nu știm nimic.

Scrie-mi grabnic și eventual vino !

I. Negoïtescu

Cluj 28 mai 1946

Dragă Radule,

După cum ți-am promis, îți comunic situația revistei, după cina de duminică seara. Ne-am hotărît ca să-i dăm titlul EUPHORION (în al doilea *Faust*, e fiul lui Faust și al Elenei, și personifică sufletul poetului), deși el a mai fost întrebuițat în Germania. Sub acest titlu se va menționa „caiet de critică și poezie editat de Cercul Literar“; pe copertă vom pune de asemeni și monograma C.L. L-am văzut ieri dimineață pe Hațieganu, care e foarte binevoitor și ne va face rost și de hîrtie (rezultatul mi-l dă luna viitoare, așa că mai avem o săptămână pînă să intrăm la tipar — dacă ai obiecții la titlu, sumar etc. scrie-mi urgent).

Tocmai citesc *Quintus Fixlein* al lui Jean Paul, roman umoristic-romantic și îl găsesc asemănător, ca stil, cu *Lina* lui Arghezi, încît — contrar celor spuse de frațele tău — cred că romanul din urmă poate face o bună impresie în Germania, dacă bineînțeles cititorii de acolo nu au depășit gustul de acum mai bine de un veac !

De moartea lui Pompiliu (Constantinescu) am rămas foarte afectat, căci desigur era, în postumitatea lui Lovinescu, prietenul cel mai cinstit al Cercului. La revedere și scrie-mi.

I. Negoïtescu

Sibiu, 29 mai 1946

Dragă Nego,

Vestea pe care mi-a adus-o scrisoarea ta în legătură cu reparația revistei m-a bucurat foarte mult. În sfîrșit, în amăreala egală a zilelor mele de singurătate sibia-

nă, o noutate care m-a cucerit cu nădejdi noi și cu dorințe proaspete de muncă. Regret, împreună cu tine, că nu putem păstra linia formală, de revistă, dar dacă fondul e salvat, pentru noi care suntem niște „conținutiști“, restul nu contează. Văd că m-ai introdus și pe mine în sumarul revistei. Dacă te gîndești, dintre poeziile ce le ai de la mine, să publici și *Un cneaz valah la porțile Si-biului*, atunci te rog înlocuiește tîmpitul vers :

„Fecioarele rîvnite, încă ude“,
cu versul anost

„Fecioarele rîvnitelor feude“.

Poezia *Inscripție pe poarta închisorii* poate ar fi mai bine să n-o publici. Ar putea da loc unei interpretări cu totul greșită.

Îmi place ideea ta de a împărți sumarul așa cum îmi scrii. De altfel, chestiunea am mai discutat-o. Cît privește textul din Diderot, îmi pare enorm de rău că nu pot preciza pasajul la care m-am referit cînd ți-am vorbit de el (eu îl citisem într-un studiu de regie pe care mi l-a împrumutat dl. Băilă). Poate îl vei găsi tu, dibaci cum ești. Să-l traducă Jacquier. Pentru un număr viitor am găsit în Goethe un pasagiu despre „arta regiei“, extraordinar. Și fiindcă veni vorba de capitolul „Texte“, cred că ar fi bine să scrii tu la început cîteva rînduri, ca să se înțeleagă rostul acestei despărțituri și „spiritul“ în care se selecționează materialul.

Dacă în viitor ar veni în discuție și vreo piesă de a mea, eu opinez pentru *Ochiul*.

Referitor la titlul noului nostru „organ“, căutați mai bine unul nu prea sunător.

Am să-ți trimit probabil și o notă la „referințe“ (*E. Lovinescu în posteritate*). Nu te baza însă pe ea. Nu știu dacă sunt în stare să o scriu. Ar fi atîtea de transformat în poezii și n-am inspirație. Tot ce am acum e o idee pentru o piesă de teatru care, sunt sigur, te-ar entuziasma. Dar de la idee pînă la piesă...

Preocupările mele sunt tot cele pe care le cunoști. Doar că am început să citesc. Cu Wolf mă văd foarte rar, cu Richter¹⁹ uneori, cu Blaga deloc. Din cînd în cînd filme.

Sîrbu mi-a scris o scrisoare în care mă informează despre situația de la conservator. Informațiile sale nu

sunt identice cu cele pe care mi le-a comunicat Iancu. Așa că nu știu ce i-aș putea răspunde. De altfel eu socotesc chestiunea închisă și dacă la toamnă nu vom izbuti să deschidem un teatru particular la Cluj, mă mut în mod sigur la București. Mă gândesc pentru deschidere la un spectacol combinat cu Trixy și Ida²⁰, recitări de versuri, jucarea unei scene dintr-o piesă, etc. Așadar la un spectacol care ar scoate în evidență pe rînd toate elementele particulare ale teatrului, nu strînse într-un cheag, ci separat. Toate ar urma desigur să se învîrtească în jurul aceleiași idei, care pe urmă ar fi întrunită într-un spectacol unitar. Ce zici? Important e să găsim ideea. Ar putea fi *Romeo și Julieta* etc., etc.

Peste vară, din cauza scumpetei, încă nu mi-am putut face un program. Eu insist ca să fiu lăsat pe vreo cîteva zile la Cluj, ca să te văd. Dar nu sunt eu peste doctori, ci doctorii peste mine.

Al tău Radu Stanca

Cluj, 3 iunie 1946

Dragă Radule,

Mi-a părut bine că am putut relua cu tine corespondența literară, adică de preocupări fiindcă, după cum ți-am mai spus, aici duc o lipsă acută de discuții interesante așa cum erau memorabilele noastre simpozioane în doi, pe străzile sibiote. De-abia cu Regman sau uneori cu Petroiu mai pot găsi motive, încolo secetă — Sirbu nu poate ieși din „problema“ intelectualului, Todoran „filosofează“, chipurile, pe locuri comune (cu Regman sunt mereu în îngrijorări cu privire la T. și la destinul lui cerchist, căci nu-și găsește albia), iar Doinaș nu a mai dat nici un semn de viață de cînd a plecat în vacanță, deși i-am trimis telegramă.

Cît despre titlul noii reviste, eu cred că tocmai ne trebuie unul răsunător, să mai contrasteze cu prea seriosul anunț-buletin ce l-am avut pînă acum. Pentru a pregăti o introducere la noua revistă, eu am citit și studiat *Faustul II* și tot ce am aflat ca tratări critice. Rezultatul e extrem de favorabil. *Euphorion* e un simbol bogat și cerchist. El simbolizează tot ce e nou pe plan

spiritual („Poezie în sine“, fără timp, loc și persoană, cum spune Goethe într-o convorbire cu Eckermann), romanticismul ca și Revoluția franceză. Într-o explicație dată lui Eckermann, Goethe mărturisește intenția inițială de a-l face pe Euphorion să culeagă roadele unui deznodământ fericit, și a fost împiedicat numai de impresia profundă ce i-a produs-o moartea lui Byron la Missolonghi. De aici, consecințe cu tîlc. Ca fiu al Elenei și al lui Faust, în Euphorion s-au contopit spiritul grecesc, apolinic (limitele, ordinea elină) și fausticul modern al europeanului, adică dinamismul, avîntul nesăbuit. Preponderînd acesta din urmă, Euphorion e mînat spre dezastru.

În introducerea mea, eu voi propune ca țintă a noastră pe acel Euphorion inițial al lui Goethe, în care s-au armonizat ordinea, măsura, regula grecească și fausticul — romanticul germanic. Toate decăderile romantice contemporane, semne ale crizei și dezastrului, cum naturalismul și suprealismul etc. sunt consecințele acelei rupturi din Euphorion. Noi să propunem restaurarea goetheană. Poezia Cercului e pe această linie. Iar delimitările noastre între genuri și între valori au același sens. Ce spui ?

Dar toate acestea mi-au dat prilejul să intru în Goethe și (după revelația Novalis) sunt foarte mulțumit, căci am intrat într-o zonă măreață. Al doilea *Faust* pe care l-am analizat serios, e o minune. Citește-l. M-am decis ca în această vară să citesc numai Goethe. Aș vrea chiar să dau o traducere artistică din *Afinitățile electice*.

Jacquier a ales un text din Diderot, pe care l-a tradus doamna. E foarte bun, dar nu e cel de care vorbeai tu.

Scrie-mi ; la revedere

I. Negoțescu

P.S. Roagă-l pe Wolf să-mi trimită textul celui sonet din Platen pe care mi l-a citit cînd am fost la Sibiu.

~~~~~
Sibiu, 9 iunie 1946

Dragă Nego,

Poate că ai dreptate cînd spui că de data aceasta trebuie să dăm revistei un titlu mai răsunător — și cred că ai făcut o bună alegere în persoana lui Euphorion.

Cînd m-am referit la titlul revistei, în trecuta mea scri-soare, mă gîndeam numai la eventualele inconveniente oficiale. Ori pe acestea tu singur ești în măsură să le apreciezi.

Eu abia aștept să văd apărut noul făt. Îți închipui că în izolarea mea de aici, așteptarea revistei se încarcă de o nerăbdare de două ori mai mare. Așadar, gîndește-te la mine ori de cîte ori hotărăști vreo amîinare a acestei apariții — și ai milă!

Lui Wolf îi voi comunica dorința ta, deși de la Paști încoace am izbutit o singură dată să-l văd, și atunci în fugă. Nici pe Richter nu l-am mai întîlnit deloc. Sunt zile întregi cînd nu schimb cu nimeni, afară de cei ai casei, nici un cuvînt. Din fericire am început în ultimul timp să citesc. Destul de asiduu, deși puțin cam împrăș-tiat și fără sistem. Astfel după *Dichtung und Wahrheit* am sărit de-a dreptul la *Otage* al lui Claudel, o dramă mult mai puțin izbutită ca *L'Annonce...* E totuși o bună doză de artificialitate în poetul celor „cinci mari ode“. Tirada tragică, apoi, e întotdeauna înlocuită cu un soi de „ectenii“ care pînă la urmă moleșesc revoltele și moaie dramatismul. De la *Otage* am trecut la *Infernul* lui Dante, fără comentarii, și apoi m-am oprit la o *Iphigenie* a lui G. Hauptmann (nu cea de la Delphi, ci una din Aulis), bine făcută, deși fără să izbutească să ajungă pînă la acea „fericire tragică“ pe care o atinge *Iphigenia* lui Goethe. Eroarea constă, cred, în faptul că în loc să folosească un deznodămînt anecdotic firesc, Hauptmann a utilizat în final o apoteoză simbolică. Altfel, cum spun, bine construită și desigur cu mult respect pentru ceea ce știm încă din Euripide.

Fiindcă spui că vii pentru două săptămîni la Sibiu, nu mă mai ocup cu gîndul să merg la Cluj. În orice caz, eu la 1 iulie urc la Păltiniș pentru vreo 15 zile. Obligatoriu!

Deunăzi am fost la un turneu *Ultima oră* a lui Sebastian (cel cu romanul de la Stîna de Vale...). M-a cam decepționat. O simplă „piesă“ și nimic mai mult. Ba chiar ca „piesă“ slabă — și mai ales neverosimilă.

De îndată ce apare revista trimite-mi și mie vreo 20 de exemplare ca să le distribui „rămășițelor“ de pe aici.

Al tău Radu Stanca

Cluj, 16 iunie 1946

Dragă Radule,

Îmi pare rău că nu-ți pot da vestea că am intrat la tipar cu EUPHORION, dar sunt convins că în două-trei zile se va întâmpla și aceasta. Vezi tu, după atîta așteptare, nu e prea simplu să închei amănunțele tehnice. În tot cazul, eu mă declar mulțumit dacă scoatem pînă la sfîrșitul anului două numere a 160 pagini. În cel de al doilea sumarul va conține exclusiv *Ochiul* tău, care prin extras va putea să apară și separat astfel. (Am descoperit la ziarul *Patria* o sursă acceptabilă de hîrtie.)

Pînă una alta cerchiștii scriu (inclusiv doamna Jacquier, care cu soțul a tradus fragmentul din *Paradoxul comedianului* al lui Diderot : e vorba de condiția *lucidă* sau *inspirată* a actorului — cu viziune asupra întregului domeniu de creație artistică). Studiul lui J.²¹ despre *Proza de artă română* se anunță foarte interesant, din discuțiile ce am avut pînă acum împreună : tocmai peste un sfert de oră merg la el să preiau pentru revistă paginile fine cu scris mărunt ale francezului nostru credincios.

El proiectează o editură, care pare actualmente foarte rentabilă, de cărți franceze căutate : Rimbaud, Mallarmé, Baudelaire. Din veniturile ce am realiza, am tipări și cărțile noastre. Jac. vrea să scoată un manual de *Metrică* cu capitol despre metrica română. Eu am propus ca tu și Doinaș să lucrați un dicționar de rime al poeziei române. Plus celelalte cărți-proiecte ale noastre.

Pentru primul număr din EUPHORION, Deliu a scris o nuvelă simbolică-fantastică, în care pe lingă inerentele deficiențe ale „încă debutului“, apar tot mai vizibil calitățile epice ale Deliuului. Amîndoi am tîcluit, de altfel, un subiect de nuvelă, pentru realizarea căreia Deliu îmi pare cel mai indicat și care ar putea să fie adevăratul model al prozei cerchiste. Mi-a promis că în vara aceasta

se va deda la lucru serios, încît pe toamnă să dea „lovitura“ — Amănuntele așteaptă-le cu răbdare.

Dar acum chestia cea mai arzătoare pentru tine : teatrul C.L.

E aici actorul Ernst Kraus²², care va sta la Cluj pînă în 15 iulie (cînd tu vei coborî de la Păltiniș) și apoi va merge cu mine la Sibiu : el vrea să ia cu tine lecții de dicțiune românească.

Discutăm de două zile despre teatrul ce-l visăm și care sub conducerea ta inspirată, să revoluționeze scena românească. Deocamdată el studiază rolul lui *Clavigo* din foarte simpatica tragedioară goetheană cu același nume, acceptabil tradusă de Traian Bratu. Ar fi un început bun de stagiune. Gîndesc o distribuție :

Clavigo : E.K.

Beaumarchais : vărul tău Dominic Stanca (e din ce în ce mai prezent în Cerc și cred că e foarte bun pentru teatrul nostru).

Carlos : Pârveu sau Petroiu ?

Etc. În privința fetelor, D. Stanca mă asigură că are achiziții bune de la Conservator ; mi-a și arătat o fotografie promițătoare.

Gîndește-te că echipa masculină inițială e solidă : Ernst Kraus, N. Pârveu²³, D. Stanca, D. Petroiu, Gelepu și tu !

Eu am pus la cale studierea cîtorva scene, sub supravegherea lui Deliu, care cu E.K. și D.S. să închege de pe acum nucleul. Voi vorbi zilele acestea și cu Pârveu, care desigur va accepta cu plăcere.

Stagiunea ar putea începe cu trei piese : *Clavigo*, *Capriciile Mariane* și *Critis*. Pricepi tu că e singura modalitate ca să se creeze mediul favorabil operei tale dramatice ?

Cînd văd ce dezastru a fost stagiunea lui Buteanu... fără nici o piesă românească nouă de calitate și fără nici un spectacol de artă — și cînd „văd“ (cu o nădejde care să-ți dea și ție focul acțiunii) ce s-ar putea face în teatrul C.L., cred că merită să vii la toamnă aici, să rămîn și eu și să ne sacrificăm cu dragoste acestui început de ev nou.

Poate am găsi și o formulă semificioasă cu Universitatea, ca să aducem la Cluj, pentru noi, lucrurile Landes-

theaterului. Tu investighează pe acolo și vezi ce e cu costumele și cu aparatul tehnic (reflectoare etc.).

Aseară am fost cu Deliu și cu vărul tău la *Ultima oră* care mi s-a părut mai bună decât îmi relatai tu, mai cu seamă al doilea act. În tot cazul, greșelile piesei sunt din cele reparabile și Mihai Sebastian ar fi putut să dea literaturii noastre dramatice acel teatru de salon care ne lipsește, și care să ridice la un nivel mai inteligent repertoriul autohton al teatrelor de bulevard.

Scrie-mi ca să știu pe unde te afli și cum ți-e programul estival. La revedere

I. Negoțescu

Sibiu, 20 iunie 1946

Dragă Nego,

Îmi scrii că ideea teatrului Cercului a redevenit actuală. Și, după cum văd, de astă dată sub imperiul unui entuziasm cerchist general. Din parte-mi, ce pot să-ți spun, decât că ai la dispoziție același vechi și neprecupețit elan pentru lucrurile Thaliei. Cum i-am scris și lui Deliu, eu aș fi înclinat să renunț deocamdată la București, dacă socotiți că contribuția mea ar fi de vreun folos teatrului pe care îl proiectați. În orice caz, acest teatru nu ar trebui să mucezească prea mult prin Cluj — căci dacă o revistă e indiferent unde apare, teatrul e absolut necesar să aibă un vad în „centru“. E bine, totuși, dacă începutul se face în provincie. Munca trebuie însă atunci dublată pentru a aduna un bagaj cât mai voluminos. Din care pricină, efervescența în care sunteți trebuie alimentată, chiar dacă vor fi monstruoase neînțelegerile de care se va izbi „întreprinderea“, în sinul „intelectualilor“ clujeni. Și aici mă gândesc în primul rând la cei din Universitate, care au, cu toții, pretenții în domeniu. Nu m-aș sinchisi de ei, dacă nu mi-ai scrie că viitorul teatru va „concupina“ cu „înalta“ instituție. N-ar putea fi evitată mezalianța ?

Pentru deschidere, eu aș înclina pentru o piesă „antichă“, fie că ar fi scrisă de vreun modern, fie că am apela direct la greci. Dacă am avea vreo fată de calitate, m-aș referi fără doar și poate la o *Iphigenie*. Avantajele unei

piese clasice sunt multe : nu reclamă decor, costumele se pot ușor confecționa, oferă un cadru simbolic grandios etc. etc. Dar despre acestea vom vorbi cînd vei fi aici și cînd vom putea fixa și un fel de repertoriu.

Recuzita fostului Landestheater aparține acum femeilor antifasciste. Dar materialele au fost distribuite pentru confecționare de haine, iar decorurile sunt ferfeniță — nu mai e nimic utilizabil.

Pe E.K., aș fi de părere să nu-l încărcăți cu prea multe „roluri“. Mai bine dați-i să învețe cît mai multe poezii și ajutați-l să sesizeze spiritul poetic al limbii și deosebiriile de la autor la autor, pentru a-l deprinde să descopere și să evidențieze nuanțele.

Cît privește vacanța mea, dacă o pot numi astfel, ea va consta din cele două-trei săptămîni pe care le voi petrece la Păltiniș, unde printre altele voi încerca să reiau, în mod serios, preocupările mele de cititor literar.

Cu sănătatea o duc mulțumitor, deși după o penibilă sciatică despre care vei fi aflat, am încercat și o infecție la un deget, afacere neplăcută. Nădăjduiesc însă că treptat îmi voi reface organismul, așa ca să nu mi se mai clatine la fiecare bătaie de vînt.

Nu e nevoie să-ți spun cu cîtă nerăbdare aștept vederea noastră. Mai ales că sper că nu vei veni cu mîna goală ci-l vei aduce cu tine și pe micuțul Euphorion — dacă nu cumva îl vei trimite mai curînd.

A fost Ovidiu Drimba pe aici și mi-a făcut, bineînțeles, vizita de rigoare.

Printre concertele care au mai avut loc, e de reținut doar *Requiemul* lui Brahms. Încolo, nimic interesant.

Singurătate, singurătate, singurătate...

Al tău Radu Stanca

Cluj, 24 iulie 1946

Dragă Radule

Iată o scrisoare pe care am tot amînat-o, în nădejdea că ar putea conține știri mai roze decît cele pe care sunt nevoit să ți le dau. Eu, care sunt o fire ce numai de lipsă de optimism și entuziasm nu poate fi învinuită, am ajuns în fine la niște constatări foarte triste și descuraja-

toare. În ce privește încă nenăscutul (deși cu atîta drag conceputul) nostru EUPHORION, neobositele mele stăruințe au fost copleșite de închiderea oricăror perspective. Banii ne-au fost propuși de profesorul Iuliu Hațieganu (propuși pur și simplu, fără să-i fi cerut, de unde și siguranța ce am avut că îi voi căpăta), dar zilele, săptămînilor și lunile au trecut fără nici un rezultat palpabil. În zilele trecute am stat de vorbă chiar și cu ministrul H. ²⁴, dar tot numai cu promisiunea m-am ales, încît oricîtă putere de sacrificiu aș avea din pasiunea pentru „cerc“, dar a început să-mi fie cam penibil aerul de solicitator.

Aș fi vrut ca, la toamnă, să ne putem reînjgheba grupul la Cluj, cu teatru, revistă etc., însă se vede că această provincie Ardeal ne refuză. Țin foarte mult, mai ales, ca cel puțin noi doi să nu ne despărțim, și în cazul cînd aici nu se poate aranja nimic, să mergem împreună la București.

Și acum ceva și despre Cerc. Durere, constatări nu mai puțin descurajante, după un an de lipsă a ta. Nici nu îți poți închipui cît de mult ți-am resimțit eu lipsa și de cîte ori, dacă nu chiar încontinuu, m-am gîndit la tine. A fost permanent acea adevărată viață „cerchistă“ a mea, printre fantomele trecutului, de la Schiller la Goethe și de la Goethe la Schiller, între care sta fantoma cea mai apropiată și mai vie pentru mine: Radu Stanca. Crede-mă că sunt cuprins de o puternică și răscolitoare emoție, cînd îți scriu aceste rînduri. Căci dacă un Regman și un Petroiu sunt cei mai aproape de acel „cerchism“ visat de noi, pe tine singur te simt făcut să corespunzi celor mai înalte fervori spirituale ale mele și dacă pe nici unul din ei nu-l pot socoti egal mie, tu ești singurul care simt că mă depășești și față de care am o frumoasă, fecundă și nobilă invidie.

Generația „cerchistă“ nouă, despre care ți s-a scris destul, e atît de departe de ce am fost noi înșine la timpul lor, încît am dreptul să fiu mai mult trist pentru ei decît mîndru pentru noi. Fiindcă a stat mereu în adîncul dorinței și tendinței noastre de a avea împrejurul nostru o „școală“ cerchistă.

Îmi închipui că tu ai citit foarte mult în retragerea ta la Păltiniș. Eu am frecventat asiduu pe germani și greco-latini. Am început a citi direct în germană, din Paul

Ernst nu demult, și azi chiar — excelente pagini de critică ale lui Thomas Mann despre Goethe, Platen, Storm.

Aștept grabnic vești de la tine. Nu te atrage încă o scurtă escapadă la Cluj?

I. Negoïtescu
P.S. Regman și Todoran au fost la București, la capacitate și li s-a dat ca subiect scris, de către Perpesicius, *Critica lui Lovinescu*. Deliu e în plină licență și se chinuie cu mizeriile ce i le face.

Sibiu, 30 iulie 1946

Dragul meu,

Sunt din cale-afară de mîhnit de veștile pe care mi le comunică în scrisoarea ta. Și nu atît mîhnit din cauza veștilor ca atare, cît în urma faptului că, pentru prima oară, te găsesc pradă unei descurajări ce mi se pare atît de nepotrivită cu tine. Bineînțeles, îmi pare rău că *Euphorion* n-a putut vedea lumina zilei; îmi pare rău și de ceea ce îmi scrii în legătură cu „cerchiștii” cei noi. Dar, mai ales, mă doare că tu, cel mai fervent și cel mai ofensiv dintre noi, încerci gestul oboșit al unei resemnări premature, ce pentru tine poate avea un ecou nu atît de neutru cum pentru mine, mai obișnuit și mai adecvat acestor depresiuni interioare. Din fericire, sunt acestea numai decepții în legătură indirectă cu tine, decepții referitoare la împrejurări, decepții referitoare la oameni... Cu cît mai adînci vor fi atunci ale mele care sunt numai referitoare la mine însumi! ?

Iată, dragul meu, cum caut să te mîngîi! Renunță o clipă la toate agitațiile și la toate planurile pe care le-ai făcut; întoarce-te la tine însuși, căci dacă tu însuși ți-ai mai rămas, totul e salvat. Și lasă lucrurile să se dezvolte normal, luptînd mai mult pentru pacea ta interioară, decît pentru binele unor oameni care nu ți-l cer. Aceasta este excepționala lecție pe care mi-au oferit-o aceste șapte luni de totală izolare în care am trăit: niciodată să nu iei oamenii și lucrurile altfel de cum vrei tu să fie. În felul acesta izbutești să-ți organizezi prestigiul în chipul cel mai fericit. Căci dacă ai conștiința vie a valorii tale, orice jignire ce ți se aduce rămîne fără urmări. Eu, din

păcate, nu sunt în stare de o atare atitudine. Pentru că ceea ce mi-a mai rămas din vanități și ambiții e gustul scîrbit pentru o conștiință zdrențoasă și un hoit bolnavicios. Tu însă ai încă o atît de mare doză de optimism structural (firească, dat fiind geniul), încît e cu neputință să nu-ți revii.

În ceea ce mă privește pe mine personal, nu mai cer de la nimeni nimic. Cînd unica preocupare pe care o ai e cum să-ți mai cîrpești șubrezenia, pe ici, pe colo, fii sigur că... „redacțiile“, „literatura“, totul ți se pare un paradis pierdut, pierdut fără să-l fi avut, inaccesibil. La toamnă, irevocabil, sunt obligat să-mi caut norocul în capitală. Părinții mei au ajuns, cu boala mea, într-o situație financiară dezastruoasă, așa că nu mai pot tergiversa. Apoi, la București îi am și pe frații mei care îmi vor veghia și asupra sănătății. E, în orice caz, pentru mine unica soluție. La Cluj, chiar cu un post, n-aș avea nici o siguranță, nu m-aș îngriji, în fine totul ar păstra caracterul de provizorat. La București voi încerca și în domeniul teatrului. Pentru tine, cel puțin, sunt sigur că această mutare ar fi un reviriment. Te-ai plasa dintr-o dată în centrul vieții literare. Și și pentru ceilalți. Cînd mă gîndesc ce lucruri frumoase am putea face acolo, mă mihnesc cînd văd cum vă zbateți ca să rămîneți în Ardeal, în provincia aceasta în care nici măcar aerul studenției noastre literare nu-l mai putem respira. Dar lucrurile le vom discuta mai pe larg cînd vei veni, în carne și oase, în orașul acesta în care, în afară de Ida, nu mai plimbă nimeni nici un zîmbet pe ulițele pustiite și dărăpănate.

În ultimul timp lecturile mele au fost, nu zîmbi!, mai mult de natură teologică. Am căutat să mă informez puțin și în legătură cu acest domeniu. Am descoperit (pentru mine bineînțeles) lucruri admirabile. De aceea poate mi se și pare curioasă o întoarcere acum, după ce am trecut prin fervorile mistice ale lui Angelus Silesius, prin uriașa poezie a autobiografiei Sf. Tereza, prin studiul misticei Sf. Francisc sau a Sf. Dominic, și mă gîndesc mai puțin la propunerile Sf. Augustin sau mai recent Berdiaeff, cît aș îndrăzni să vorbesc de un „stat axiocratic“. Mă gîndesc că din colocviile ce le vom avea în viitor am putea desprinde și o concepție originală în

această chestiune, pentru a completa ideologia cerchistă. Nu, desigur, în vederea unei politici practice, deși nu ar fi exclusă, cât pentru lămurirea unor noțiuni responsabile, după părerea mea, de „criza sufletului modern“. Întoarcerea la creștinism mi se pare o idee ratată ; mai mult ar fi necesară o întoarcere la *condițiile sufletești* ale patristiceii — așadar, evoluția spre un supracreștinism care să facă posibilă existența unor mari spirite, ca Sf. Bonaventura, Sf. Ioan de la Cruz, Abelard sau Tertulian. Acel stat „axiocratic“ ar reabilita și ideea de frumos, căzută actualmente într-o atît de penibilă desuetudine prin „purismele“ care au făcut-o ineficace din punct de vedere sufletec.

De scris, n-am scris aproape nimic, deși am o sumedenie de proiecte. Zilele acestea însă, cred că voi încerca marea cu degetul.

Eu, deocamdată, rămîn tot în Sibiu. S-ar putea întâmpla însă ca spre sfîrșitul lunii să mai urc pentru vreo zece zile la Păltiniș. De aceea, te aștept pe curînd.

Al tău vechi
Radu Stanca

Cluj, 3 august 1946

Dragă Radule,

De-abia întors acasă, după ce am pus la cutie scrisoarea lui Deliu cu anexa mea, au sosit și mult așteptatele tale sfaturi, în această împrejurare critică. După cum poți să constăți din anexa precedentă, starea mea de spirit a cedat „optimismului structural“ și mi-am regăsit dorința de luptă. Am citit cu multă atenție cuvintele tale, care de fapt răspund situației mele de atunci, cînd eram pradă desperării, dar care se găsesc acum la un ton mai jos decît moralul meu actual.

Să nu mă învinuiești că, înainte ca mesagiul tău să-mi fi parvenit, eu am aruncat zarurile. Dar am făcut-o sub un impuls extrem de puternic, al unui instinct care mi-a spus că e momentul cînd trebuie să acționez în acel anumit fel. Nu sunt nenorocos și nici măcar ghinionist în întreprinderile mele, cel puțin în măsura trecutului, — iar în aceea a viitorului am un horoscop pro-

mișător. De aceea, te rog să ascuți cele ce îți spun eu și chiar înainte de a asculta, să crezi puțin în steaua care planează asupra mea și care determină și acțiunile mele și deci, într-o oarecare măsură și pe cei care se însoțesc cu aceste acțiuni. Totdeauna am fost hrănit de fatalism, în sens pozitiv, luminos, și nu m-am înșelat. Că pînă acum acțiunile mele nu au dat explozii de roade, e și aceasta, cum îmi explic eu, spre bine, fiindcă prefer acele roade lent și sigur împlinite, decît cele premature și efemere. Anul a fost fără fructe evidente — ceea ce nu înseamnă că, în însăși inactivitatea noastră și în boala ta, — nu stau latente căroro liniștea le-a priit și care se vor bucura cu atît mai folositor de soarele care se ridică.

Afară de aceasta, nici tu nici eu nu suntem ai succesului personal spectacular imediat ; arta spre care tindem se nutrește cu substanțe prea dificile consumului comun, iar pe planul ideilor nu suntem din acei care fac compromisuri.

La București, cu mizeria de azi, ce se poate spera ? Și mai ales noi, ce nădejdi ne pot mîna în afară de gazetărie ? Iar ca să-ți poți face un *teatru al tău*, trebuiesc condiții azi și acolo, cel puțin miraculoase. Printr-un hebdomad ar pe care îl stăpînești moral și care îți asigură o solidă bază materială, printr-o revistă lunară ca a noastră și prin posibilitatea deschisă (pe calea cea nouă pe care am apucat) de a putea înființa un teatru de artă experimental.

Apoi, crezi tu că agitația și sufocața Bucureștilor sunt mai bune sănătății tale ? Aici poți găsi o atmosferă și un cerc de prieteni, care să însemne, din punct de vedere climatic-geografic ca și moral, un adevărat reviriment. Mă îndepărtez, cînd vorbesc așa, de toate decepțiile mele, care se datoresc structurii mele deosebite, orgoliului și particularității mele care îmi creează o sensibilitate proprie. Și apoi cînd noi doi suntem împreună, ceilalți sunt cadrul cel mai favorabil dualității noastre ideale. (Ca să vezi, cît de aproape ne aflăm noi doi mereu, cît de intim și de miraculos se întîlnesc gîndurile noastre chiar și peste depărtarea fizică, să-ți mărturisesc că, cu cîteva ceasuri înainte de a vedea literele tale, prin care aflu că te-ai dedat la mării mistici, eu părăseam tocmai lectura lui Meister Eckhart, pe care mi-o propusese o

reluare a lui *Prière et Poésie* (cartea totuși foarte frumoasă concepută și scrisă de abatelui Bremond, cu citate numeroase din Sf. Tereza și Sf. Ioan al Crucii).

Și fiindcă stăm sub lumina sacră, Domnul cu noi și Pace ție !

Ion Negoțescu

Sibiu, 6 august 1946

Dragă Nego,

Despre mine ce pot să-ți spun în plus față de ceea ce ți-am spus ? Aștept zile mai bune, căci din cele negre am avut în ultimul timp, cu duiumul. Deși ticsit de planuri, nu știu de care să mă apuc și socotesc că acest an a avut darul să mă arunce la periferia Cercului, acolo unde de fapt mi-e și locul. De aceea prietenia pe care mi-o dovedești ținându-mă la curent cu agitațiile voastre, mă măgulește și emoționează întotdeauna. Mi-ar place, în chip deosebit, să putem fi la toamnă din nou împreună. Dar cum aș putea să spun ceva sigur în privința aceasta, când totul depinde de împrejurări ce ne depășesc. Eu îți aștept, în orice caz, veștile și mai ales pe tine, în carne și oase. Până atunci îți urez mult „noroce diplomatic“.

Al tău
Radu Stanca

Cluj, 23 august 1946

Dragă Radule,

Ai așteptat desigur noi vești de la mine, dar ele au întârziat fiindcă am fost și eu în așteptarea unor situații cât mai clare, de la care să pornesc. Situația, în ce ne privește, îmi pare bună — însă trebuie să mai adăstăm până la 1 septembrie când se întoarce Al. Rosetti de la Paris.

Mă gândesc bine și aflu mereu motive serioase ca să prefer rămânerea noastră la Cluj. Bucureștii mă înspăimântă cu aerul lor de sufocație intelectuală și mai ales cu acea insuportabilă atmosferă de periferie pariziană.

Pentru ceea ce vrem noi să aducem nou în literatura română, e necesar un climat de liniște și ordine, unde meditația să poată prinde corp în peisaj. În acest sens Ardealul (pe care l-am caracterizat de stupid în injuriile mele furioase dintr-o recentă scrisoare) îl socotesc mai convenabil. Și apoi, începe tot mai mult să prindă consistență în conștiința mea intelectuală ideea pe care noi de altfel am eflorat-o în colocviile sibiene, a tradiției „cerchiste“ de pe linia Budai-Deleanu, Codru-Drăgușanu, școala latinistă, Titu Maiorescu. Să ridicăm la rangul de atitudine majoră ostentativă un provincialism (termenul e aici scuturat de orice aluzie peiorativă, minoră) care se impregnează de aura europeană. Se dă azi în lume o luptă teribilă pentru instaurarea unei lumi noi și noi nu putem fi decît alături de Europa, de tradiția latină, de spiritul europenismului, sub suflul — care simțim cum ne mai mîină, de la Praxitel la Sf. Tereza (ca să fiu în tonul tău) și la Goethe, pînă la ramura noastră tînără, de-abia înmugurită, la această limită de continent și de tradiție. Fără îndoială, împrejurările au devenit de o asprime nemaipomenită, însă nu numai că nu trebuie să ne speriem, dar să iubim lupta și să știm, prin adaptare la acest climat să facem să triumfe ideile noastre. Am citit zilele acestea cîteva admirabile eseuri ale lui Ortega y Gasset despre *Ideile Castelelor*, unde se laudă o tradiție medievală a individualismului liberalist și se acordă valoarea ce o merită noțiunii restaurate a „barbariei“. Fără barbarie, adică fără aventură, risc, fără această barbarie civilizația e decadentă, caducă, vinovată. Elinii, ca și latinii, în momentul culminant al culturii lor, au gustat din plin „barbaria“, și Evul Mediu, din care au ieșit Italia, Spania, Franța și Germania, s-a hrănit copios din ea.

Totodată, cred că într-o atare atitudine, în care supremația spiritului să se impună prin tradiție vie, frustă și nu prin umanismul de bibliotecă, poziția noastră trebuie să fie pe linia celui mai avansat socialism.

Eu am lucrat intens și substanțial în această vară și continui încă, într-un ritm care e poate semnul, după cum observ și la tine, al maturității, al începutului „opereilor“. *Eminescul* meu, care mi-a luat un timp neobișnuit de îndelungat, fiindcă am refăcut de zeci de ori fie-

care pagină, tot sporește (în adincime ca și în suprafață) și sper să-l termin în luna viitoare. Scrie-mi. La revedere,

I. Negoitescu

Cluj, 2 septembrie '46

Dragă Radule,

Încă nu am primit răspuns la ultima mea scrisoare, dar — cu toate că în chestiunile urgente nu-ți pot da vești noi, căci Rosetti nu s-a întors încă (se pare că e acum la Londra!) — mă grăbesc să-ți trimit acest nou semn de la mine. Te simt foarte aproape, în momente care cred că sunt foarte importante, de nu chiar decisive pentru destinul meu artistic — și țin să-ți comunic ție ceea ce mă preocupă în această epocă. Ți-am mai spus că am lucrat mult în vremea din urmă, trăind într-o tot mai accentuată retragere de lume, în studiu și lectură. Mai cu seamă am lăsat să fermenteze în mine — simțind marea voluptate a acestui proces — acea operă a mea viitoare, care e în creierul și simțurile mele de vreo cîțiva ani, un roman de substanță adînc și lent pătrunsă de tot ce spiritul meu poate cuteza — un roman al experienței și educației erotice (un „Bildungsroman“ în sens goethean), pentru care am îndrăznit să trăiesc (și desigur voi continua încă!). Dar această educație sentimentală (care nu va fi legată de un singur erou) va privi viața erotică, urmînd să se reverse într-o sinteză de natură spirituală, care nu va fi — sper — departe de mistică. În alt sens am continuat să lucrez la studiul meu despre poezia română (acel *Eminescu* de proporții mereu dilatate) și, în ultimul timp chiar, la „introducerea“ la studiu, adică la teoria poeziei²⁵. Pornind de la acea, mai veche, dar abia enunțată, concepție a mea despre „ideea poetică“ am reușit chiar în aceste zile să cunosc o adevărată explozie a „ideii — mele — poetice“. Ca sub o pogorîre mistică, în orice caz sub o insuflare care își avea obîrșia în lentă și obscură frămîntare perpetuă din subconștient, paginile pe care îmi așterneam „teoria poeziei“ s-au umplut și înmulțit surprinzător. Sunt încă în acest lucru intens și fecund... și, sper, cu folos! Ceea ce mi-a

stat cu osebire la baza acestei „teorii“ a fost fără îndoială și mereu mai cuprinzătoarea și adâncita mea lectură filosofică, pe marginea și în textele cele mai bune, mai veritabile (ultima revelație, în acest sens, mi-e cu totul recentul Max Scheler, pe care cred că îl poți consulta cu enorm folos — dacă nu ai făcut-o încă). În „teoria“ mea, un loc de seamă ocupă distingerea dintre poezie și mistică (literatura modernă a problemei a operat o contopire, după părerea mea, exagerată și mai ales fals pusă). Abatele Bremond, de la care am pornit, urmat apoi de alte zeci de exegeți ce am consultat, mi-a dat o bună direcție (chiar dacă eu repudiez teza sa), căreia i s-a adăugat și concomitența ta atât de providențială totdeauna pentru mine: după Meister Eckhart, de care ți-am vorbit, te-am imitat în adorația ta pentru marea scriitoare sfânta Tereza: m-a zdrobit pur și simplu, a fost una din cele mai *totale* lecturi din viața mea. (Mă refer la *Calea perfecțiunii* și *Castelul sufletului*.) Deși dispoziția mea era de studiu și incidentală, nu de epocă morală — ca la tine (îmi închipui, deci, deliciul tău, cu atât mai celest!), impresia a fost de fulger care și-a ales locaș în odaia mea. Parcursesem înainte pe Marie de l'Incarnation, acea senzuală divină, care țipă după îmbrățișarea lui Isus, în accentele insașietății nostalgice a unei Louise Labé. Tereza e însă de o puritate înspăimântătoare, pasiunea ei mistică pentru Iubitul, Logodnicul, Soțul ceresc, Prințul și Regele ei, cum îl numește, se înalță într-o zonă care nu știu dacă a mai fost accesibilă cuiva, vreodată, în această lume. E pentru întâia oară că înțeleg deplin marea bucurie pe care ți-o poate da o astfel de existență.

Aștept cu nerăbdare să-mi scrii !

I. Negoitescu

P.S. Ascultat-ai, în aceste săptămîni, festivalurile de la Salzburg și Lucerna? Au cîntat Edwin Fischer și Yehudi Menuhin.

~~~~~
Cluj, 8 septembrie 1946

Dragă Radule,

Chiar termin de citit acea mistificare kantiană a lui Hegel *Viața lui Isus*, despuiată de toată sfințenia și închisă în colivia legii morale a rațiunii (însă mult superioară

încercării găunoase a lui Renan...) (întreaga săptămână am stat în mijlocul filosofilor romantici germani) și mă grăbesc să-ți trimit câteva fraze ale mele — care nu știu unde te vor afla, căci aud că te-ai înălțat iar pe munte, — profitînd în fine de un mesager. Bălea îmi spune că te-a vizitat la Sibiu și, de altfel ca și alți călători de acolo, îmi transmite de la tine aceeași nemulțumire a ta pentru încercările ce le fac de a ne stabili, cel puțin pe acest sezon, la Cluj. Eu totuși stărui în agitația mea în acest sens, căci gîndul Bucureștilor îmi face oroarea mereu crescîndă. E adevărat că tu, după reclusiunea atît de regretabilă în care ai fost ținut, visezi metropola. Tu, însă, oricît îmi pun problema și o dezbat (bineînțeles doar cu mine, căci absorbit de lucru trăiesc în cea mai perfectă izolare, pe care am mai cunoscut-o numai în anii adolescenței de dinainte de refugiu), nu mă pot convinge de necesitatea capitalei. Sunt foarte pornit pe construcție, adică „operele“ de care te pronunțai că trebuie să-și înceapă seria, și tocmai de aceea caut cu o grijă rară ambianța cea mai prosperă. Noi, cei doi-trei cerchiști (m-am convins, vai cît de tîrziu! că „cercul“ nu există, ci numai noi cîțiva) trebuie să aducem, prin opera noastră, acel nou suflu în literatura română, așa cum am convenit și năzuit în începuturile adolescente, mai mult de „atmosferă“, de la Sibiu.

În ce constă resurecția noastră? Desigur, nu în revoluție de genul grupului de la Jena²⁶, ci într-o directivă pur creatoare, în sensul Sturm und Drang-ului schillerogoethean. În primul rînd, ruperea total și definitivă de acea „substanță românească“ ce a culminat în spațiul mioritic, după decenii de frămîntare pe un drum cu totul greșit. Literatura noastră trebuie să uite așadar cu desăvîrșire de tot ceea ce un veac sociologic a căutat să ne facă să înghițim și astfel să ne sufocăm. Iată de ce trebuie să admirăm și să revendicăm pe latinistii savanți sau literați, budaideleni și drăgușani. În acest orizont numai se poate crea o substanță românească majoră. Cum va fi ea? Așa cum aceste condiții, cu totul noi, vor fi asimilate și făcute rodnice de activitatea noastră, de spiritul nostru creator. Vezi, chiar și „balcanismul“, pe care l-am elogiat în lupta împotriva sămănătorismului,

nu face încă parte din acest nou orizont. De altfel „balcanismul“ ține mai mult de literatura romanelor, ori romanul nu e în nici un caz genul suprem și director al literaturii. De altfel, unde e „substanța românească“ nu se va ști decât peste două-trei veacuri, când ea va fi avut timp să se învedereze. Rolul nostru nici nu e de a căuta, cum a făcut cu desperare generația ortodoxistă ce ne-a precedat. Ci să creem, printr-o operă masivă, orientată în direcția tradiției mari europene, cadrul inițial. Francezii în clasicismul lor nu s-au căutat în „substanța galică“, ci au imitat cu un zel fabulos pe greci și latini... Au pierdut oare? Suntem de acord, cu toții pe acest glob, că au câștigat.

Pentru această operă de construcție, cred că ambiția de liniște, ordine și meditație, a Clujului, poate fi folositoare. Bucureștii sunt haosul, babilonia și uruirea cabotină. Lovinescu s-a izolat atâtea decenii în biroul său, trăind ca un provincial. Crezi că noi am putea? Aș vrea să participi serios la aceste întrebări ale mele și să nu te mulțumești cu mesagii verbale contradictorii. Vreau răspunsul tău argumentat, dacă bineînțeles socotești că merită să-l dai, adică dacă dai chestiunii întreaga gravitate ce cred eu că o comportă. La revedere

I. Negoțescu

Sibiu, 8 septembrie 1946

Dragă Nego,

Ieri când m-am coborât din Păltiniș, am găsit acasă două scrisori de la tine. Le-am parcurs, avid de a te regăsi, după o atît de lungă despărțire. Aseară, apoi, sub influența lor, am străbătut, în singurătate, acea rută sibiană, printre ziduri, care ne plăcea nouă așa de mult. Am auzit, din nou, în urechi, muzica stranie a serilor fără pereche, în care s-a zămislit prietenia noastră incomparabilă, cuplul nostru spiritual, tot atît de eroic ca și cuplul Ahile-Patroclu, și tot atît de profund ca și cuplul Posa-Don Carlos. Aș vrea să cred că în romanul pe care îl pregătești, vei găsi un loc și pentru această prietenie, care uneori izbutește să depășească în intensitate orice altă formă de sinteză spirituală sau erotică, prin

care am trecut atît eu, cît — sper — și tu. Deunăzi chiar, îi formulam lui Ovidiu Cotruș, spre luare-aminte, cele trei ipostaze ale mele : *ego*, *alter ego*, și *alter nego*, (!), găsind butada subită și nu lipsită de humor.

Nu știu în ce măsură Păltinișul a ajutat la redresarea mea fizică. Sufletește, mă găsesc în aceeași apatie goală de sens, în care m-ai lăsat la ultimele mele scrisori. Lecturile prea împrăștiate pe care le fac, lipsa unei activități sistematice, în fine izolarea mea prea strictă sunt, probabil, unele din motivele acestei indiferențe amare, în care vegetez. Lecturile mele din lumea teologală nu m-au mintuit, ci, dimpotrivă, m-au întărit în convingerea mea că, pentru spiritele blestemate, nu există posibilitate de remediu, în afară de vechia și insolita terapeutică a resemnării. Mă bucur că ți-a plăcut sf. Tereza. Eu nu cunosc din ea decît *Auto-biografia*, însă am izbutit să sesizez, și de acolo numai, extazul ei infernal și totodată divin.

Sub impuls, am răsfoit *Impresiile asupra literaturii spaniole* ale Călinescului, dar le-am găsit insuficiente. Ca de obicei, și de astă dată, Călinescul și-a dezmințit în op. indicațiile din prefață. Susținînd că în cartea lui sunt adunate o serie de eseuri cu caracter interpretativ, nu a făcut altceva decît să adune, la un loc, o grămadă de fișe neselectate, mimînd o erudiție hispanizantă, ce nu îi e în fond decît o manie momentană. Mi-a fost cu neputință să străbat cartea de la un capăt la altul, cu toată bunăvoința și cu tot timpul ce-mi stă la dispoziție. Din cît am citit, nu m-am ales decît cu un coșmar de nume, ce-mi apasă pînă acum stomacul cu „h“-urile și cu „n“-urile lor.

Am terminat o piesă : *Rege, preot și profet*. Nu-mi fac iluzii asupra calităților ei literare. Cel mult, prețuiesc în ea un anume transport sufletesc, ce mi se pare a fi sincer.

Acum cîteva cuvinte despre noile mele hotăriri. În cursul lunii curente plec, neapărat, la București, unde va trebui să urmez o cură pentru sciatică. Acolo nădăduiesc să te întilnesc și pe tine. De la București ar urma să vin la Cluj, în cazul cînd s-a aranjat ceva. Lunile de iarnă, însă, le voi petrece, la recomandăția doctorilor, în Sibiu ; adică decembrie, ianuarie și februarie. Rainer Biemel a fost aici la Wolf.

Biemel e o figură destul de simpatică, deși e atît de franțuzit încît te supără. Ori de cîte ori am încercat să îngheb cu el o conversație despre literatura germană, a părut plictisit și neinteresat. În schimb, nu mai prididea cu Parisul și cu Franța. Însuși Jacquier s-ar simți jenat în fața unei atari explozii celtofile.

Al tău Radu Stanca

P.S. Am ascultat și eu concertele de la Salzburg cu Fischer. Pe Menuhin nu l-am auzit. Plecase probabil. De altfel acest Menuhin nici nu m-a prea entuziasmat, cînd a fost la București. Are, incontestabil, o vioară admirabilă și o tehnică de neînvinc. Dar cîntă puțin, în virtuoaz, pe deasupra bucăților. Enescu al nostru îi e superior; e un muzician în sensul profund al cuvîntului, un *artist*. Menuhin e doar un „violonist“, cum Demetriad un „pianist“. Adică *rapsod*.

Cluj, 11 septembrie 1946

Dragă Radule,

În fine am primit atît de mult așteptatul tău mesaj, datorită căruia am putut să identific situația ta pe glob. Scriind ultimele mele apropouri epistolare, ți le adresam parcă în gol, din cauză că asupra călătoriilor tale circulau fel de fel de versiuni. Și mă grăbesc cu această nouă scrisoare, fiindcă vreau neapărat să te găsească încă în Sibiu.

Tocmai citesc în ziarul local că Rosetti s-a întors cu delegația, de la Paris. Așa că în cel mai scurt timp vom ști dacă e albă sau neagră. Dacă rezultatul va fi pozitiv, desigur că va trebui să mă duc la București, unde ne vom întîlni (adevărul e că sunt atît de absorbit de lucrul meu și de enormul apetit filosofic în care m-am cufundat, că orice călătorie mă inoportunează). Dacă nu, voi rămîne deocamdată pe loc. Nu mă mișc (mai ales că și tu vei petrece iarna în Sibiu) pînă nu termin întîia mea operă, această mereu propusă *Poezie română* cu introducerea teoretică (probabil că poezia, așa cum o văd eu, s-o numesc, spre deosebire de cea „pură“, *poezie noetică*) ce m-a cîștigat tot mai mult și căreia m-am

aplicat cu o poftă rară. Așadar, dacă nu ne vom întâlni în cetatea lui Crutzescu, eu te rog ca odată cu cererea ta să dai una și pentru mine, — desigur dacă vei vedea că două deodată nu-ți complică șansa ta. Îți spun însă drept că eu aș prefera Viena (cu tot războiul și mizeria de acolo). De câte ori nu am visat să am chiar domiciliul permanent în capitala Austriei, bineînțeles fără a renunța la a face literatură română, o astfel de renunțare fiind o prostie neîngăduită. — Deși... cît putem decădea uneori o vezi din lectura atît de surprinzătoare a „jurnalului“ doctorului Ulieru (în fine *Fundațiile* publică probabil singura revelație din toată activitatea lor de mai bine de un deceniu!). Cu acest Ulieru s-a născut pentru literatura română un splendid moralist, în sensul stendhalian al cuvîntului, și observația lui directă, precisă, incisivă, căreia i se refuză orice artificiu stilistic, e unică în literatura noastră. E un amestec de umor și tragic, ce în sensul impresiei amare întrece chiar pe Caragiale. Cred că pentru Regman trebuie să fie o lectură de desfătări nemaipomenite...

În lecturile mele ce s-au desfășurat sub impulsul tău, am făcut comparația între cele două Tereze : cea din Avila, compatrioata lui Cervantes, din care ți-am scris că am citit *Calea desăvîrșirii* și *Castelul sufletului* (în trad. franceză) și sfînta copilă din Lisieux. Prima, o intelectuală de geniu, nutrită cu filosofie veche și crescută într-un mediu asemănător amazoanei Louise Labé ; a doua, un crin adevărat, de o candoare ce m-a trimis direct la lectura *Tratatului despre îngeri* al lui Toma de Aquino. Copila franceză (a cărei autobiografie e mizerabil tradusă în rom.) este din linia naivității sacre a Ioanei d'Arc și nu-mi pare străină nici de inspirația extraordinarului roman al lui Gide *La porte étroite* (spun „extraordinar“, sub impresia din trecut, căci ar trebui acum o nouă lectură, după cunoștințele ce le-am cîștigat în materia teologică). Dar atît Tereza de Isus cît și cea de Pruncul Isus sunt cu totul altceva decît un Meister Eckhart sau un Jakob Böhme... filosofii, analiticii : ele sunt potire, ei sunt săbii.

Văd că îl ai, prin urbea Cercului, pe Cotruș. El e fără îndoială un băiat foarte inteligent și deschis la probleme (păcat că nu mai închide din cînd în cînd fe-

reastra, să prindă în capcană vreo idee !), mult mai reușit decât toți tinerii care s-au vînturat în preajma noastră.

Aștept cu nerăbdare „pecețile tale“ !

I. Negoîtescu

P.S. În săptămîna aceasta se redeschide stagiunea maghiară, fastuos, cu *Tragedia omului*. Voi merge și eu să văd. După cît se aude românii vor începe cu *Bizanț* al lui Mircea Rădulescu !!!

Sibiu, 13 septembrie 1946

Dragă Nego,

Mă tem că nu voi putea ține pas cu fervorile tale spirituale și nici insufla epistolelor mele aceleași comunicări interesante, pe care le găsesc în numeroasele scrisori, pe care — nu știu cum să-ți mulțumesc — mi le-ai trimis în ultimul timp. Cum ți-am mai spus, reclusiunea mea nu a fost fără un ecou în spirit și pentru moment simt o totală delăsare interioară. Meditațiile, cite le-am făcut, au fost toate în afara fenomenului literar și au ținut mai mult la problemele de viață și de moarte, pe care mi le-au revelat lunile sumbre care s-au scurs. Așa că nu voi avea destulă putere ca să te acompaniez în avîntele tale discriminări și în subtilele tale comentarii spirituale.

Izolarea mea a atins culmea în această ultimă ascensiune a mea pe munte. La Schitul Păltiniș, unde am fost, plecase toată lumea așa că numai eu și un preot am mai locuit acele plaiuri. Cum Schitul e așezat la o respectabilă distanță de Păltinișul propriu-zis, zile întregi nu am avut prilejul să schimb nici un cuvînt cu nimeni. Ajunsesem la un moment dat să bat coclaurii în gura mare... ca să mai aud, prin pustietatea naturii, glas de om. Nu-ți dai seama ce pustie poate fi natura. Tot ceea ce au văzut romanticii în ea, a fost, în fond, rezultatul unei proiectări refulate. Cînd însă cauți soluții în ea, în afara omului, în ea însăși doar, nu găsești nimic salvator. E indiferentă și stupidă, oferind ochilor un peisaj romanțios, în care numai cu greu descoperi sensul soteriologic al universului. Nu există nimic în

afara omului. Însăși natura e valabilă numai în măsura în care îl presupune pe om. Banalitățile acestea umaniste, pe care ți le împărtășesc, nu au alt scop decât acela de a te face să compătimentești încă o dată destinul meu ingrât. Mă cunoști doar : sunt un om de cetate, nu un anahoret. Revolta mea împotriva naturii provine desigur din acest simbul prealabil.

Îmi impuți că nu dau chestiunii dacă să ne stabilim în Cluj sau București întreaga gravitate și că, în locul unei argumentări substanțiale, îți trimit proiecte contradictorii. Într-adevăr, nu dau chestiunii aceeași importanță pe care o dai tu. Și nu o dau, pentru că cred că nu o merită. Mi-e extrem de indiferent unde mă stabilesc, atîta timp cît văd că nu mi-e cu putință să-mi realizez idealul : acela de a continua studiile în străinătate. Nu cred că, în situația de provizorat, în care mă găsesc, locul efemer în care m-aș fixa la un moment dat, ar putea, într-un fel sau altul, să aducă în constituția mea interioară o răsturnare atît de apocaliptică, ca aceea de care te îngrozești tu la gîndul Bucureștilor. Adevărul e că și ție îți vine extrem de greu să te lipsești de comoditatea pe care ți-o oferă viața familială din Cluj, să te desprinzi de biblioteca și de toate accesoriile pe care ți le prilejuiește intimitatea ei și să te ocupi de cumpărarea lemnului, de spălatul ru-felor etc. Cred că toată spaima ta față de București se naște din această oroare refuțată pentru deranj, convin, inutil pentru tine. La fel se pune și pentru mine problema. De aceea caut toate mijloacele ca să-mi prelungesc, pînă la ora plecării, șederea mea în Sibiu. Nici tu, nici eu nu suntem destul de boemi pentru a nu ne despărți greu de tabieturile în care ne complacem. Nu-mi explic altfel oroarea ta de capitală. Doar nu vei vrea să mă faci să cred că te înspăimîntă posibilitatea de a te pierde în mizeria spirituală a Bucureștilor ! Suntem clădiți dintr-un aluat destul de bine frămîntat, ca să ne mai temem de influențe nefaste care ne-ar putea bîntui din afară. Nici Clujul nu e cadrul ideal pentru ceea ce vrei să facem. Trebuie să ne desfacem de obtuza meschinărie a provinciei, atît de mașteră cu noi, și de penuria spirituală a capitalei, atît de fără decență. Nimic nu ne obligă să participăm la viața literară a Bucureștilor sau la cea culturală a Clujului. Să rămînem niște izolați, niște „sibieni“ în adevăratul sens al cuvîntului. Nu-ți închipui ce drag mi-a

devenit, cu toată pustiirea lui, Sibiul. Oricînd și cu orice prilej, voi căuta ca reședința mea din România să fie aici. E singurul loc din țară unde pot să simt un cadru și o atmosferă acordată pe măsura vocii mele dinăuntru. Și nu vei nega că e singurul loc care a influențat întrucîtva mecanismul nostru sufletesc. Niciodată Clujul cu platitudinea lui, cu lipsa lui de stil și atmosferă, niciodată Bucureștiul cu stupidele lui clamori balcanice, nu vor putea să-l egaleze. Eu rămîn, așadar, fiul lui credincios. Și dacă viitorul mă va arunca în dreapta și în stînga, mă voi socoti pretutindeni doar „în trecere“.

Dar cum îți spun, la ora actuală, scopul meu cel mai fierbinte este acela de a găsi mijlocul prin care să-mi completez studiile. Și cred că nici pe tine nu ar trebui să te preocupe altceva. Să punem, prin urmare, în mișcare toate forțele de care dispunem, ca să ne simțim odată în mijlocul acelei Europe pe care rîvnirăm să o realizăm atît de mult și aici, în acest colț de țară. Europeanizarea — iată idealul pe care îl propun în *Istoria contemporană a României* pe care mă gîndesc să o scriu. Nu te supăra, dar și pe mine mă îngrozește gîndul să-mi petrec iarăși un an în provizoratul unei redacții clujene, preocupat de scoaterea unei gazete de care nu m-ar lega nimic altceva decît leafa. Căci îmi pun următoarea alternativă : dacă nu voi putea pleca la studii, atunci ? Desigur, în cazul acesta sunt nevoit să mă gîndesc să-mi fac o situație mai stabilă și mai puțin riscantă. Vezi, deci, că nu există pentru mine nimic care să mă ispitească în mod hotărîtor într-o parte sau alta. Fiecare din soluții, afară de cea a plecării, are mai multe puncte negre decît albe. De aceea, nici nu vreau să acord chestiunii o altă importanță decît aceea *practică*. Și desfid orice ar atenta, chiar prin simpla aluzie, la personalitatea mea intimă, la a cărei desăvîrșire aș lucra, chiar cu prețul de a mă stabili pînă la urmă... din nou la Schitul Păltiniș !

Mi-am reluat preocupările de teatrologie. Citesc *Regie*, o lucrare a lui Hagemann, destul de veche însă. Cu profit, aflu în ea doar frecvența unor informații asupra vechii idei de teatru germane, apoi cîteva date asupra lui Goethe ca „educator“ în teatru și în fine unele elemente din mișcarea naturalistă ce se infiltra, în acel timp, în teatrul german. Interesantă e opoziția pe care o face Hagemann

acestui „naturalism — expresionist“ ce mijea pe la 1900, cînd a apărut cartea. Omul nu era, așadar, lipsit de bun simț.

Al tău Radu Stanca

Sibiu, 17 septembrie 1946

Dragă Nego,

Ai citit : *Die Philosophie im tragischen Zeitalter der Griechen* a lui Nietzsche ? Dacă nu, uită tot și citește-o. E o lectură mai pasionantă, decît un roman de aventuri. De altfel, întreg Nietzsche (pe care l-am reluat) e fascinant. Nici nu mă mir că a izbutit, ca puțini alți scriitori, să extazieze o epocă. Cînd mă uit, acum după ce îl cunosc, în jurul meu, nu mi-e cu puțință să găsesc, în tot veacul, un singur scriitor, intelectual sau om de acțiune, care să nu fie, într-un fel sau altul, sub raza lui toropitoare. În orice caz, Nietzsche reprezintă cazul unic al unui profet, care apărînd postbiblic, a îmbrăcat ipostaza de poet. Îi spun poet, pentru că e, de departe, poate unul din cei mai mari poeți ai omenirii. În cultura germană, doar Goethe și Schiller, ca „personalități“ artiste, ca mari focare de cultură, ca transformatori și educatori, îi stau alături. Blaga al nostru îi e atît de fidel discipol, încît „cazul“ lui mi se pare, pentru cel ce va scrie în viitor o documentată istorie a literaturii române, rezolvat. Numai citind exegeza pomenită și-ți vei putea da seama din ce aer respiră toate analizele de filosofia culturii pe care le face profesorul nostru. Să-ți mai vorbesc apoi despre stilistul desăvîrșit care mi s-a părut Nietzsche. Cu toată proasta mea cuprindere a frumuseților limbii germane, totuși mi-au răzbătut în urechi volutele perfecte ale armoniei sale meliflue și strălucirea de spadă în soare, ale stilului său neîntrecut.

Joi (19) plec, așadar, în capitală. Sper să te întîlnesc acolo. Mă voi ocupa din răsputeri cu chestiunea plecării noastre și a numirii... Sper să am succes. Contacte literare însă sunt absolut decis să nu iau cu nimeni. Mă voi rezuma numai la mondenități. În așteptarea rîndurilor tale

Radu Stanca

Dragă Radule,

Din ultima ta scrisoare am observat că, după plecarea mea, elanul tău și mai cu seamă stăruința de a lupta pentru a reuși, în primul rînd în ce privește Parisul, au scăzut — cum era și de așteptat, căci așa îți stă ție... bine! Dar, ar fi bine să nu-ți mai stea și să lupți chiar și atunci cînd ți se pare că orice șansă s-a pierdut. Cu atît mai mult de data asta cînd, am convingerea, puțină osteneală și stăruință ar fi în stare să facă minunea.

Numai acest zor al meu să nu fie tardiv!

Chiar și așa, te conjur să faci raita pînă la Cluj: adu-ți și producția nouă literară — de hatîrul meu! Pe zi ce trece eu mă conving tot mai mult că sunt o fire curioasă și care nu-și va prea găsi soț în lume. Înțelege deci că în realizarea personalității tale artistice (căreia numai temeritatea de a înfăptui îi trebuie) eu văd propria mea salvare: singurul care poate să-mi dea un reazăm în concepția mea artistică și umană ești tu. Fără tine, orizontul meu dispare și cea mai deznădăduită singurătate mă amenință. Și așa, golul împrejurul meu, aici în Cluj, e sfișietor. Nu-ți poți închipui cît sunt de penibili, de sterpi toți. Orice vis cutezat în odaia mea se izbește de rigiditatea celor pe care-i întîlnesc de cîte ori trec pragul. Acum, sunt numai cu bunul meu amic Benjamin Constant (*Journal intime*). Am citit o proastă piesă a lui Cocteau: *Les parents terribles*; ce contemporan insipid! Te aștept, așadar,

I. Negoîtescu

Sibiu, 15 octombrie 1946

Dragă Nego,

Scrisoarea aceasta îți aduce, din Sibiu, vești pe care desigur le aștepti cu multă nerăbdare. Întîi, una proastă, — referitoare la mine. Diagnosticul de sciatică ce mi s-a pus durerilor din gambă s-a dovedit greșit, sau puțin probabil. S-ar putea, după părerea doctorilor, să fie o afecțiune a învelișului osului (la radiografie însă nu se poate constata nimic), exact de aceeași natură ca pleu-

rezia, la rîndul ei o afecțiune a învelișului pulmonar. În orice caz, mi s-a recomandat un repaus sever și nici un efort. Totul preventiv. Despre Paris, așadar, pentru mine cel puțin și deocamdată, nu mai poate fi vorba. Nici măcar de a veni pînă la Cluj. Cît timp durerea nu cedează sunt obligat la prudență maximă. Călătoria la București s-a dovedit riscantă, deoarece mi-a accentuat durerile. Iată că pesimismul, de care mă acuzi mereu, îmi e nu numai înnăscut, ci și justificat de un ghinion care, recunoaște și tu, a început să devină exasperant.

Pentru orice eventualitate însă, am dat curs dorinței tale în legătură cu bursa. Din recomandații nu e folosibilă decît aceea a lui Blaga. Recomandația ta e la fratele meu Horia, căruia i-am lăsat parola ca în cazul cînd te decizi — și nu văd de ce nu ai face-o — să o ducă din nou persoanei în chestie.

Ce se aude cu revista? Ai vreo veste de la Rosetti? Eu am trecut pe la *Fundații* și bineînțeles a trebuit să explic tuturor iarăși de la început întreaga situație — nici unul nu mai știa despre ce e vorba.

Revista Ioanei a progresat puțin. E posibil să apară prin 15 nov. Așteaptă telegrama de la București. Totuși nu e suficient pentru noi. Am o poftă de publicat teribilă. Și mă gîndesc mereu la *Euphorionul* nostru. În stadiul actual al formației noastre spirituale ne-ar veni de minune. Să nu-l pierdem. Nu ne-ar putea scoate vreo tipografie vreun număr pe datorie? Eu cred că, în orice caz, ar fi indicat, în orice stadiu ne aflăm, să facem demersuri pentru autorizație. Să o avem măcar pe ea.

În Sibiu nu l-am întîlnit încă pe nici unul din amicii noștri. Al tău

Radu Stanca

Cluj, 24 octombrie 1946

Dragă Radule,

Nu e timp acum să-ți spun cît de stupefact m-a lăsat scrisoarea ce mi-ai trimis după întoarcerea de la București, unde eu te lăsasem să perfecționezi șansele *comune* ale noastre pentru prima mare evaziune. Atît de mult îmi

imaginasesm plecarea noastră în doi, încît am de pe acum certitudinea că destinul va face să te aștept pe tine. Îmi spun totuși, cu eterna mea proiecție fabuloasă în viitor, că nu trebuie să las nici un moment frînele din mîină, chiar dacă șansele se abolesc una după alta. Iată de ce îți trimit actele ce mi le-ai propus — într-un hazard — și dacă e să se întîmple ceva, se va întîmpla. Trimit aceste acte la tine, cu rugămîntea mea să le expediezi mai departe fratelui tău — care are și recomandația de la Blaga. Poate că fratele tău va avea bunătatea să le înmîneze direct la Institut. Eu cred că nu ar strica să invite el pe Ioana să meargă pînă la Comarnescu, la Fundații, cu aceste acte și să-l întreb cum stă cu ajutorul lui Rosetti în această chestiune de burse (eventual adaugă el recomandație scrisă).

În ce privește Revista, scrie-i tot fratelui tău, să înainteze o nouă cerere pe numele *Euphorion* — și să pună el datele necesare cum crede de cuviință. De asemeni, Ioana cu influența soțului ei poate că ar avea noroc dacă ar interveni financiar la dr. Oeriu de la Armistițiu. Acesta e un fel de șef al reconstrucției intelectuale și aud că e generos: lui prof. Rîmneanțu i-a dat la simplă rugămintă 4 milioane pentru a-și tipări o carte.

Lui Jacquier nu știu ce i-a mai scris Roset. Eu sunt foarte bolnav (se pare că reumă să fie ce m-a înțepenit de nu mă pot mișca, stau la pat, și îți scriu cu dureri penibile) așa că nu văd pe nimeni. Doar Regman mă vizitează zilnic — îi dau cărți să citească: e în furie de cultivare (Kleist, Novalis, Schiller) și mă pasionează cîstit să-l văd pe o cale atît de nobilă, care va duce talentul și subtilitatea lui la realizare.

Așteaptă scrisoarea ce va urma acestui mesaj scris cu groaznic efort — dar dacă ai poftă și bunătate, scrie-mi tu înainte.

La revedere,

I. Negoitescu

Cluj, 2 noiembrie 1946

Dragă Radule,

Am în fine răgazul favorabil, după înțepeneala chinuitoare la care m-a supus anotimpul (se vede că îmbătrînesc!), de a-ți scrie. La mesajul recent nu mi-ai

răspuns, dar sper că nu altceva te-a împiedicat decît plictisul.

Deși am continuat încercarea cea mare de evaziune — dovadă că ți-am trimis „actele“ — planurile mele nu mai merg într-acolo decît ca la un vis absurd, atît de mult mi-a tăiat orizonturile vestea că tu trebuie să amii. Pentru viză, eu am cerut chiar azi ajutorul lui Vianu (la un noroc). Aștept răspunsul... !

Oricum, cred că e bine să folosim iarna care vine pentru a desăvîrși solemnitatea primei noastre apariții în lume. Eu lucrez intens la *Poezia română*, din care mereu fac și refac, sperînd să dau ceva demn de idealurile noastre nesăbuite. Dacă tu îți definitivezi trei tragedii, ne-am putea prezenta amîndoi, la sfîrșitul iernii, cu manuscrisele bune de tipar, acolo unde oferta ne va fi mai favorabil primită. Poate că e soluția cea mai serioasă și mai consistentă a tuturor planurilor nebunești — care mai ales mie mi-au împuiat în ultima vreme capul.

Cu *EUPHORION* se pare că nu mai e nici o nădejde. Nici o lumină de nicăieri. Ca să vezi mizeria în care ne zbatem : acum cîteva zile, Regman, scepticul, specula în minte nu știu ce metode de „îmbogățire grabnică și cinstită“, de dragul acestui fiu spiritual, încă nenăscut, al Cercului.

Lecturile lui Regman, de altfel, fac progrese interesante.

De la Arad, Deliu îmi scrie rînduri de amară deznădejde, urmărit de boli ciudate și mai ales de chinuitoare întrebări ale realizării lui artistice. Pare foarte afectat că nu a primit de la tine nici un răspuns la ultimele sale două epistole.

Ca să-mi dau de pe acum *l'air de l'étranger*, eu lărgesc mereu cercul relațiilor mele maghiare : poeți, prozatori, pictori, oameni de teatru, ziariști, actori... Lucru în ade-văr curios, ei îmi par mult mai puțin șovini decît le e faima. Dintre poeții noștri moderni preferă pe Bacovia. Nu se feresc să recunoască, în ce privește filmul maghiar, „că e o rușine a nației lor“ etc. etc.

Citesc acum fel și feluri despre inițiați, teosofi, magi, francmasoni, „iluminați“ : Saint-Martin, Swedenborg, Traxler, Hamann, Lavater, Cagliostro, Schubart, C. G. Ca-

rus, Fabre d'Olivet, Novalis etc. toți sub umbra fantastică a lui Jakob Böhme.

Fenomenul e foarte baroc și deși toți cercetătorii îl dau ca pe sursa directă a romantismului, mă întreb de nu cumva e aici o mare eroare. Ocultismul e tocmai cel mai tipic realizat, de-a lungul istoriei, în baroc, pe cînd misticismul romantic îmi pare cu totul deosebit: el e de natură *sentimentală*-spirituală, în timp ce ocultismul ține direct, deși în mod paradoxal, de raționalismul secolului luminilor: e o *sensualitate* a raționalismului. Dar în fine, aici trebuie să aprofundez și apoi să trag concluziile.

Dacă tu te urnești atît de greu spre Cluj, cred că voi întreprinde eu o nouă escapadă la Sibiu: de altfel mi-e foarte dor de orașul nostru. Vizita mea va fi însă mai pe iarnă.

Scrie-mi și dă-mi vești despre tine.

I. Negoșescu

P.S. Nu uita ca totuși fratele tău să întreprindă cele necesare pentru a obține autorizația revistei. Să fim pregătiți...

◆◆◆◆◆

Sibiu, 3 noiembrie 1946

Dragă Nego,

Îți scriu la repezeală cîteva rînduri referitoare la mesajul tău. Chiar mîine voi pune în plic hîrțile tale și, cu o ocazie ce s-a ivit, i le voi trimite fratelui meu ca să le dea curs. De asemeni, îi voi transmite și indicațiile respective. Eu, din parte-mi nu pot decît să-ți doresc cea mai deplină reușită. Măcar tu să profiți cît de cît între acești oameni ostili și care fac ce fac și ne țin mereu pe alături. Cum îți spuneam, eu sunt deocamdată imobilizat în Sibiu. Totuși obișnuit probabil acum cu ghinionul, nu mai încerc aceeași disperare pe care am avut-o cu prilejul bolii mele din iarnă. M-am resemnat și mă las în voia sorții. Fie ce-o fi. Durerile mi-au mai cedat, dar asta se datorește probabil faptului că nu mă mișc atît de mult ca la București. De lucrat, lucrez cu oarecare vioiciune. Lucruri fără însemnătate însă.

Ninge și pe aici groaznic. Cotruș se află din nou în Sibiu și mă vizitează des. Deunăzi m-am trezit cu Dan Constantinescu. Venise la Wolf. Mi se pare că trece din nou printr-o toropeală ciudată. Dintre noutățile sibiene cea mai senzațională e dispariția misterioasă, în munții Făgărașului, a lui Guido²⁷. A fost acolo în excursie și într-o zi a dispărut fără urmă. Orice căutare a fost zădarnică. Cazul a pus în fierbere cercurile Aichelburg-Richter.

Voi indica fratelui meu și primele demersuri în legătură cu autorizația pentru *Euphorion*.

Altă senzație : la radio Hamburg, luna trecută l-am auzit pe Arndt²⁸ în *Pygmalion* (Shaw).

Al tău
Radu Stanca

Cluj, 13 noiembrie 1946

Dragă Radule,

Pauza destul de lungă din corespondența noastră s-a datorat din partea mea nădejzii să vin la Sibiu în aceste zile. Aveam, în adevăr, anumită ocazie în perspectivă. Dar chiar și fără o atare ocazie, după cum ți-am mai scris, voi fi sigur la Sibiu înainte de sărbători. Până atunci, așadar, genul nostru epistolar poate prospera liniștit... Chiar azi m-am întâlnit cu Hossu, care în afară de năzdrăvăniile ce mi le-a debitat (scrie, sămănătorist, o carte despre... țărani!) și care mi-au făcut greu capul pînă la migrenă, mi-a vorbit și foarte entuziast despre tine (te-a vizitat în vară, la Sibiu?). Are el perioade și toane...

Dar să revin la oaia mea.

Nu am încă nici un răspuns mesagiului S.O.S. trimis lui Vianu, care s-a înapoiat tocmai la Belgrad. Poate să mai sosească totuși... Nu cred pînă acum să se fi rezolvat lucru mare nici în chestia bursei. Noua mișcare în această materie va fi în aprilie (după cum scrie în ziare). Avînd în vedere că pînă atunci starea ta fizică te poate refăce apt escapadei, nu ar strica să dai totuși cererea ta să o însoțească pe a mea. Ai putea adăuga și recomandarea noastră comună, făcută de generosul Henry Jacquier, care e în relații bune cu noul director al Institutului.

Acesta din urmă a fost prevenit asupra lui Henry de către Rosetti, care l-a cerut pe cerchistul nostru francez pentru București. Deci vezi că lucrurile s-au mai schimbat, depășind stadiul informațiilor ce le obținuseși la Institutul din București.

Neastîmpărat cum mă știi, am intrat în noi și grave implicații, ce privesc viitorul nostru. Pe o cale mai discretă, îți voi comunica la momentul oportun amănunte. Lupt mai ales ca EUPHORION să se nască! Grea naștere...!!! Eforturile mele sunt sprijinite de Regman și Doinaș. Todoran e în euforia *Fundațiilor*. Relații corespondențiale strînse cu Corin Grosu și colaborare fericită la revista oficioasă.

Eu lucrez cu neînteruptă intensitate la al meu *Eminescu* ce, depășind prevederile, nu mai poate în adevăr suporta decît propriul său volum... Mă voi grăbi să i-l ofer!

În simpaticul *Journal intime* al lui Benjamin Constant se găsesc lucruri citabile: „La meilleure qualité que le ciel m'ait donnée, c'est celle de m'amuser de moi-même“ (s. lui). Despre o oarecare Amélie Fabri: „Tout le monde s'est amusé de son esprit vif, et en voyant rire de ce qu'elle disait, elle a cru que tout ce qui faisait rire était bon à dire“ (s. lui).

Despre W. Schlegel, care era atunci secretarul doamnei de Staël, prietena lui Benjamin: „Voici un plaisant trait d'amour-propre qui m'a été fourni par Schlegel. Un jour, il me lut une épître qu'il avait adressée à un de ses amis. Peu de temps après, je lus dans une note que cet ami était mort. J'en parlai à Schlegel qui me répondit: „Oui, il est mort, mais il a eu pourtant le temps de recevoir mon épître avant de mourir“. Comme si la destination de cet ami avait été surtout de lire l'épître de Schlegel et que l'ayant lue il pouvait s'en aller en paix!“

Omul e remarcabil și foarte personal în romantismul său francez, care nu putea admite „nebuniile“ romantice ale fraților Schlegel. E interesantă și instructivă această confruntare de spirite.

Dar mai ales prietena Benjaminului trebuie să fi fost o femeie unică, deși el o judecă uneori destul de sever. Această doamnă de Staël, după cît se pare îndeajuns de necultivată și de superficială, a avut totuși ochi pentru a vedea și a știut ce să vadă în vremea ei, încît a do-

minat, la un moment dat, pur și simplu tot continentul. Dacă reducem lucrurile la ceea ce spiritul feminin cunoaște în măsurile sale, ea era, ca femeie, un Goethe și un Napoleon totodată; ceea ce, trebuie să recunoaștem, e extraordinar.

Interesant să se compare și tonul în care scriau despre celebra doamnă cei doi mari romantici (sau numai pre-) francezi: Benjamin și Chateaubriand.

Dar, în fine... la revedere și scrie-mi.

I. Negoïtescu

P.S. Despre moartea misterioasă și simbolică a lui Guido mi-a scris Wolf și tonul rîndurilor lui era exaltat de o bucurie nefirească pentru sfîrșitul extraordinar al prietenului său.

De ce nu-i scrii lui Arndt la postul de Radio Hamburg?

Sibiu, 25 noiembrie 1946

Dragă Nego,

Răbdarea mea e din nou pusă la o grea încercare. Un icter oribil mă ține de două-trei săptămîni imobilizat în casă și așternut, rătăcindu-mi și bruma de hoit ambulat ce mi-a mai rămas. Pînă și doctorii sunt exasperați, ca să nu-ți mai vorbesc de cei din jurul meu, de lipsa completă de rezistență fizică de care dau dovadă. Pe rînd plămîinii, oasele și acum ficatul cad victimă unui destin care, trebuie să recunoști și tu, mai ales anul acesta, s-a cam întrecut cu gluma. Uneori îți spun sincer, nu mă pot opri să nu rîd de ceea ce văd că se petrece cu mine. E unica reacțiune pe care o mai încerc acum, după ce le-am parcurs, de la disperare — la resemnare, pe toate.

În condițiile astea mizerabile am izbutit totuși să isprăvesc cu bine *Dona Juana*, proiectul de care ți-am vorbit la București. E bineînțeles în formă încă primitivă, dar mă bucur de isprava mea, ca de o performanță sportivă. E ca și cum aș fi alergat olog maratonul. Calitățile literare ale piesei sunt foarte discutabile. Doar încercarea ca atare e interesantă. Astfel, am căutat să experimentez o piesă în care să îmbin tragicul cu comicul. Pe două cupluri, Don Juan — Dona Juana (cuplul tragic) și Fiorelo-

Fiorela (cuplul comic), am imaginat o aventură, cam mussetiană, cu încurcături, mă tem, naive, dar pe care, în ciuda suferințelor mele fizice, am dus-o la sfârșit. Și aceasta e ceea ce mă bucură. Că mi-am învins, cum nici un medicament n-a izbutit, șubrezenia fizică, impunându-mi o muncă, inutilă și poate cu consecințe, dar încă-păținată și recalcitrantă. Acum mă gândesc să-mi prelucrez notele despre tragic și să încep o nuvelă, al cărei subiect mi-e confuz, iar stilul și mai.

Cotruș mă vizitează zilnic. Îi citesc uneori ce scriu și-i accept aprecierile, ca o sinceritate pe care compasiunea a copleșit-o. Găsește interes pentru mîzgăliturile mele și asta mă mai animă. De asemeni, extrem de substanțiale discuții am avut cu el și în domenii variate și din cele ce abia în ultimul timp au început să mă intereseze. Cotruș e incontestabil un băiat cu un suflet curat și cu reacțiuni inimoase. Numai dezordinea lui excesivă îl defavorizează, căci altfel nu-l cred nici lipsit de talent. Are nevoie de o mîină care să pună ordine în viața lui și publică și personală.

De la București fratele meu îmi comunică primirea actelor și conformarea imediată la indicațiile pe care i le-am dat, după dorința ta. Urmează acum să pisezi chestia cum crezi că e mai bine. În privința autorizației pentru *Euphorion*, fratele meu îmi scrie de asemenea că a făcut cele necesare. Nimic însă în legătură cu revista Ioanei.

Citesc *Războiul Peloponeziac*

Al tău Radu Stanca

P.S. Nădăjduiesc să te revăd cît mai curînd

(Cu bine, ss. Cotruș)

Cluj, 21 decembrie 1946

Dragă Radule,

Această scrisoare vine atît de tîrziu fiindcă a fost meu amînată de trei importante împrejurări: lipsa unui curier de încredere, neclaritatea permanentă a unei situații ce aștepta să se rezolve de la o zi la alta și posibilitatea cotidiană de a întreprinde întrevederea noastră (remarcabilă ca totdeauna!) în Sibiu. Nu mai puțin însă,

tu ai fost un obiectiv neîntreput și central al preocupărilor și agitațiilor mele. Nu pot, în adevăr, să fac nici un plan de unul singur. Chiar și nebuna escapadă pariziană te așteaptă...

Deși primele două împrejurări nefaste care au amînat mesagiul meu sunt acum depășite (curierul pleacă mâine, iar situația s-a clarificat : — detaliile pe care trebuia să le conțină această scrisoare îți vor fi comunicate cu ocazia depășirii celei de a treia împrejurări pînă acum nefavorabile : în ziua de 30 Decembrie 1946 voi descinde, cu voia Domnului, din automotorul de Cluj, în gara Jenei noastre.

Îți cer să mă aștepti sănătos și mai optimist decît ți-e obiceiul, căci chiar dacă rezultatele ce ți le aduc nu sunt din cele mai sublime, ele reprezintă tot ceea ce, în aceste teribile vremuri, am putut obține mai favorabil. De asemenea te rog, pe cît se poate, să te pregătești cu o tragedie perfectată de tipar, căreia i se pot adăuga eventual și niscaiva proze teoretice, din sertarele tale niciodată goale. Încolo, fii liniștit față de zvonuri ce ți-ar fi parvenit, nu ți se mai cere nimic ce ți-ar putea tulbura calmul contemplației.

Descinderea mea în Sibiu va fi numai un popas, căci în ziua de 2 ianuarie voi continua drumul spre București (te rog, așadar, ca să-mi rezervi un bilet la automotorul spre București pentru 2 ianuarie).

Plec, de astă dată, spre urbea zgomotului și a literaturii, înarmat cu toate *actele oficiale* care să-mi asigure o autorizație de revistă și subvenția necesară. Cum ți-am spus, însă, rezultatele nu sunt cele mai sublime... Autorizația nu va da viață lui EUPHORION, copilul florilor noastre onirice, ci unei reviste care e rodul nesfîrșitelor tratative. Nu te speria însă, căci aceasta nu reprezintă fructul unor dorințe deșarte de a scoate cu orice preț o revistă oarecare, ci o modalitate care să deschidă imediat perspectiva rîvnită de noi. În acest loc, expresia mea rămîne obscură, dar o voi clarifica peste cele citeva zile care ne mai despart.

Rarele clipe ce le-am avut pentru stricta mea persoană, în ultimul timp, le-am dat unor pasionante studii husserliene (care urmează scheler-ismului din vară), nu fără influență asupra metodelor critice mele și asupra

mereu susținutului meu efort de elucidare a fenomenului poetic.

Așadar... pe curînd.

Cu toată dragostea,
I. Negoïtescu

~~~~~
Sibiu, 20 decembrie 1946

Dragă Nego,

Nu ți-am scris demult, pentru simplul motiv că nici un eveniment mai important nu s-a ivit în vegetarea mea sibiană, în ultimul timp. Cu chiu cu vai am scăpat și de icterul care mă necăjise, deși unele vestigii pigmentare mi-au mai rămas. Faptul nu l-am găsit însă destul de însemnat pentru a merita să ți-l consemn.

Nu fac nimic de dimineața pînă seara. Sau aproape nimic. În afară de lecturi disparate și cam neesențiale, îmi petrec tot timpul așteptînd...

Cu plecarea lui Cotruș am rămas cu desăvîrșire singur. De altfel am început să mă obișnuiesc cu acest fel de trai. Cele cîteva săptămîni de agitație la București, cînd am rîvnit cu nesațiu întoarcerea mea la tabietul ce mi l-am constituit aici, mi-au arătat că am ieșit complet din orice entuziasm pentru incomodități și panică. Prefer stilul lincezirii mele actuale și, dacă aș izbuti să-mi găsesc o sursă modestă de arginți, m-aș declara perfect mulțumit în Sibiu.

Unica mea distracție e radioul. Îl descos fără întreprupere. De curînd am avut marea plăcere să ascult o transmisiune de la un teatru parizian cu *Hamlet*. În roluri: Jean Louis Barrault, Pierre Renoir, Hélène Marie Dasté (fiica lui Copeau). De asemeni, la Hamburg, *Cain* al lui Byron. Cunosc aproape pe dinafară programul emisiunilor.

Zilnic, un cinematograf. În ultima vreme am vizionat cîteva filme franțuzești cu o evidentă influență italiană, urmare firească a colaborării ce a avut loc în anii scurși. Mult preferabile vechiului stil al cinematografilei naturalist-zolaceene din Franța trecută. Un nume de regizor care mi se pare demn de reținut: Marcel Carné. Iar

filme care nu trebuie neglijate (dacă vin și la Cluj) : *Les visiteurs du Soir* și *Les Enfants du Paradis*.

Tot la radio am auzit, în propria voce, pe Luc Durtain, Georges Duhamel, André Barsacq (continuatorul lui Copeau) și Paul Eluard. La posturile franțuzești, de altfel, se vorbește extrem de mult.

Muzică, am prins atât de variată și cu nume atât de strălucitoare, că nu am loc să le înșir pe toate.

Sibiul pregătindu-se de Crăciun a trecut prin obișnuitele sale divertismente : concert de colinde, Weihnachtssoratorium și Weihnachtsmottete. De altfel în orașul acesta, mai nou, se organizează nenumărate manifestări artistice. Astfel, un conservator, o orchestră, în fine, un teatru. Dintre actorii acestuia din urmă nume celebri nu are decât... Nicu Albani.

Al tău Radu Stanca
P.S. Cele convenite de sărbători !

R. S.

